

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Rautakautisen ja keskiaikaisen
muinaisjäännösalueen tutkimukset 2.-20.8.1993

Henrik Asplund
Museovirasto
Arkeologian osasto

SISÄLLYSLUETTELO

Arkistotietoja	2
Johdanto	3
Aikaisempia tutkimuksia	4
Tutkimukset 1992	6
Tutkimukset 1993	7
Aikaisempi koordinaatisto	8
Mittaukset 1993	9
Korkeusmittaukset	10
Prospektointi	11
Alue VIII	13
Alue IX	17
Mittaukset kappelialueella	18
Alue X	18
Keskustelua	22
Negatiiviluettelo	26
Diaposiiviluettelo	29
Peruskarttaotteet	31
Peruskarttasuurenos	33
Prospektointikartat	34
Ote yleiskartasta	37
Alueen VIII/92 sijainti	38
Alue VIII / korkeuskäyrät	39
Alue VIII / pintaprojektio	40
Alue VIII / kaivauskartat	41
Alue VIII / löytökartat	47
Alue IX / kaivauskartta	50
Koekojan X sijainti	51
Alue X / kaivauskartta	52
Rahalöydöt	53
Makrofossiilit	54
Kuvataulut	55

LIITE : DRÄGSFJÄRD/HIITTINEN, KYRKSUNDET, Makrofossiilitutkimukset
Terho Lempinen

65

KARTAT KUV. KARTTAKORTEILLE

ARKISTOTIETOJA

Kunta : Dragsfjärd
Entinen kunta : Hiittinen
Kylä : Hitis
Tila : Stomta 14:8

Kiinteistötunnus : 040-440-0014-0008

Omistajat : Britt-Helen ja Jarl Eriksson
Osoite : Hiittinen 25940
Puhelin : 925-66654

Peruskartta : Hitis 1033 15 (A)
Koordinaatit : x 6641 50-75
y 1583 20-65
z 4-9 m mpy (N60)

Löydöt : KM 27813:1-164, diar. 23.8.1993

Negatiivit : 93660-93724
Diapositiivit : 27810-27847

Kohteen tutkimuksia : Volter Högman 1886, inv.
Carl Olof Nordman 1938, kaiv.
Carl Olof Nordman 1939, kaiv.
Levi Fagerström ja Harto Roth 1991, inv.
Levi Fagerström ja Harto Roth 1991, kaiv.
Timo Jussila 1992, fosfaattianalyysirap.
Henrik Asplund 1992, kaiv. (osarap.)
Anna-Liisa Hirviluoto 1992, kaiv.
Terttu Lempiäinen 1993, makrofossiilirap.

Aikaisemmat löydöt : KM 2503A:3
KM (hist.) 38086:1-5
KM (hist.) 39097:1-2
KM 26619:1-

JOHDANTO

Hiittisten kahden pääsaaren, Hiittisten ja Rosalan, välissä on sijainnut Kyrkön -niminen saari, joka nykyään on maayhteydessä Hiittisiin. Saarella on nimen mukaisesti sijainnut Hiittisten saaristopitäjän kirkko, kunnes se 1600-luvun alkupuolella (1637) siirrettiin Hiittisten kylään, suurin piirtein nykyisen kirkon sijaintipaikalle. Vanhan kirkkosaaren erottaa Rosalan saaresta Kyrksundet, kirkkosalmi (vrt. peruskarttaotteet), joka paikanimenä tunnetaan 1300-luvulta saakka. Ensimmäinen maininta on vuodelta 1347, jolloin Magnus Eriksson päiväsi kirjeen tämännimisessä paikassa. Nimellä on kuitenkin ollut itse salmea laajempi merkitys, sillä koko Hiittisten saaristopitäjää on aikaisemmin kutsuttu nimellä Kyrkosundsskär.

Kyrksundet on yhä kulkukelpoinen salmi, joka johtaa Hältholms fladan -nimisestä lahdelmasta Hiittisten-Rosalan poikki Kyrkfjärden -nimiseen vesialueeseen ja sitä kautta kohti Hiittisten kylää. Vaikka salmi tavallaan on oikotie, lienee sen merkitys vanhana kulkuväylänä liittynyt sen suojaisuuteen, sekä mahdollisuuteen käyttää salmea levähdys- ja rantautumispaikkana. Toistaiseksi valtaosa salmen käyttöön liittyvistä arkeologisista havainnoista on sen pääosin loivasti nousevalta pohjoisrannalta. Täällä sijaitsee myös edellä mainittu vanha hautausmaa ja kappelin jäännös.

Museovirasto suoritti 2.-20.8.1993 Kyrksundetin alueella kaivauksia ja prospektointitutkimuksia, jotka olivat jatkoa alueella vuodesta 1991 lähtien suoritetuille arkeologisille tutkimuksille. Vuoden 1993 runsaat havainnot korostavat edelleen Kyrksundetin merkitystä eräänä Suomen merkittävimpänä muinaisjäännösalueena, mutta tuovat samalla esiin vaikeuksia alueen tutkimusten kokonaiskuvan hahmottamisessa. Vaikeudet liittyvät laajan muinaisjäännösalueen kartoitukseen sekä aikaisemmin tehtyjen tutkimusten arvioimiseen.

AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Kyrksundet on kiinnostanut arkeologeja ja historiantutkijoita vanhan kirkonpaikan takia, sekä siitä syystä, että Kyrksundet on yhdistetty Örsund -nimiseen kohteeseen ns. tanskalaisen itinerarion kuvaaman vanhan purjehdusreitillä varrella. Alueelta on myös varhaisena irtolöytönä saatu talteen rautainen kirves (KM 2503A:3), joka edustaa viikinkiaikaista ns. Petersenin C-tyyppiä. Ensimmäiset arkeologiset kaivaukset Kyrksundetin alueella suoritti Carl Olof Nordman vuosina 1938-39, jolloin hän tutki kappelin perustuksen jäännöksen sekä alueita kirkkomaan aidan sisäpuolella. Nordmanin tulkinnan mukaan vanhimmat hautaukset olisivat 1200-luvulta. Nordmanin ajatus on varmaankin oikea, vaikka arkeologisia perusteita näin varhaiselle ajoitukselle ei kappelialueelta ole. Arkeologista tukea Nordmanin ajatukselle Kyrksundetin kappelin huomattavasta iästä antavat sitävastoin viime vuosien havainnot kappelin lähialueilta.

Kyrksundet nousi uudelleen mielenkiinnon kohteeksi vuonna 1991, jolloin Turun yliopiston suorittamassa saaristoinventoinnissa kävi ilmi, että Kyrksundetin alueelta oli löytynyt joukko viikinkiaikaisia pronssiesineitä. Insinööri Ilkka Penttisen metallinilmaisimella löytämät esineet olivat enimmäkseen korujen katkelmia, jotka on tulkittu uudelleenvalua varten pilkotuksi pronssiromuksi. Joukossa oli myös pronssiharkko sekä viimeistelemätön vyönsolki. Inventoinnin tulokset on esitetty sekä erillisessä inventointikohdeluettelossa että varsinaisessa inventointikertomuksessa.

Inventoinnin suorittaneiden Levi Fagerströmin sekä Harto Rothin inventointikohdeluettelon mukaan Kyrksundetin kappelin vieressä olisi todennäköinen asuin-, kauppa- ja käsityöpaikka, sekä n. 400 m kappelin alueelta itään ilmeinen polttokenttäkalmisto, hautaröykkiö ja mahdollinen uhrikuoppa; lisäksi kappelista n. 100 m itään sijaitsisivat oletetut laiturirakenteet. Alueella todettiin inventoinnissa myös useita kohtia, joissa metallinpaljastin reagoi voimakkaasti. Kappelista länteen löytyi turvetta poistettaessa rautaniittejä ja nokea. Havainnot tehtiin inventoinnin yhteydessä

myös salmen toisella (Rosalan) puolella. Havaintojen tarkka sijainti ei käy ilmi inventointikohdeluettelosta. Varsinaisessa inventointikertomuksessa mainitaan Kyrksundetin salmen pohjoispuolelta vain neljä kohdetta, joiden sijainti on merkitty tämän raportin liitteenä olevaan peruskarttaotteeseen:

- Dragsfjärd 1* kauppa-, käsityö-, asuinpaikka, laiturirakenne
- Dragsfjärd 2* polttokenttäkalmisto, röykkiö
- Dragsfjärd 3* terassimainen rakenne
- Dragsfjärd 4* kirveen ja pronssiesineiden löytöpaikka

Karttaliitteestä voi todeta, että vuoden 1993 tutkimukset (joiden pääasiallinen alue on merkitty tummennettuna) liittyvät nimenomaan inventointikohteeseen 1. Kohteen 2 läheisyydestä (vrt. karttaliite) ovat peräisin kaksi itäisintä prospektointilöytöä (KM 27813:163-164), mutta niiden liittyminen inventoinnissa tehtyihin havaintoihin on varmistamatta.

Fagerström ja Roth suorittivat museoviraston määräyksestä (mutta kaivausraportin mukaan omalla rahoituksellaan) myös alueen koekaivauksen vuonna 1991. Koekaivaus oli kaivausraportin mukaan osa Turun yliopiston ja museoviraston laajempaa tutkimusprojektia, mutta itse kaivaus käsitti vain viiden 50 x 50 cm:n kokoisen koekuopan kaivamisen. Yhdestä koekuopasta löytyi raudan katkelmia, ja yhdestä rautaniitti. Yhdessä koekuopassa havaittiin paalunjälki. Koekuopat on merkitty kartalle numeroimattomina, mikä tekee havaintojen tarkistamisen tai täydentämisen hankalaksi.

Vuoden 1991 kaivausraportissa on myös esitetty Kyrksundetin muinaisjäännösalueen jako kuuteen alueeseen (1-6), joista alueet 1 ja 2 ovat läntisimmät, alue 6 itäisin. Alueiden tulkinnat ovat pääpiirteissään samankaltaisia kuin inventointiraporteissa. Alueiden tutkimiseen ja tulkitsemiseen on koekuopituksen ohella käytetty koekairausta, fosfaattianalyysiä sekä prospektointia metallinpaljastinta käyttäen. Näitä tutkimuksia ja niiden tuloksia ei raportissa selitetä tarkemmin. Erotetut alueet ovat pääpiirteissään seuraavat:

- Alue 1* poikkeava fosfaattipitoisuus; nokipitoisuus todettu
Alue 2 koekuopitusalue; alueelta on suurin osa löydöistä
Alue 3 mahdollinen laiturin jäännös; havaintoja metallista
Alue 4 metallipaljastinhavaintoja, poikkeava kasvillisuus
Alue 5 kaularenkaan löytöpaikka
Alue 6 röykkiö, polttokenttäkalmisto, nokipitoinen maa ym.

Vuoden 1993 tutkimukset koskevat erityisesti alueita 1 ja 2. Tämän raportin liitteenä olevasta peruskarttasuurenoksesta ilmenee, että myös alueet 3 ja 4 sijaitsevat tutkimusalueeksi nimitetyn (karttaliitteessä tummennetun) alueen sisään, mutta tutkimusalueen tästä osasta ei ole niihin liitettäviä havaintoja. Itäisimmät prospektointilöydöt (KM 27813:163-164) sijoittuvat Fagerströmin ja Rothin määrittelemän alueen 6 sisään, mutta on silti epäselvää voidaanko ne liittää alueen 6 aikaisempiin havaintoihin; jo alueen 6 valtava koko (n. 5000 m²) tekee havaintojen yhdistämisen periaatteessa mahdottomaksi. Havaintoalueiden rajoja on kaiken kaikkiaan vaikea ymmärtää vuoden 1991 kaivausraportin perusteella, koska rajausten perustelut eivät selvästi käy ilmi.

TUTKIMUKSET 1992

Kyrksundetin muinaisjäännösalueen laajempi prospektointi sekä koekaivaus suoritettiin vuonna 1992. Turun yliopisto järjesti fosfaattikartoituksen, jonka kentällä suorittivat arkeologian opiskelijat Titta Heikkinen ja Jari Näränen. Raporttia näytteiden otosta - koordinaatistosta ja näytteenottokuoppien kaivuusta - ei ole. Näytteiden analysoinnin suoritti Timo Jussila (Mikroliitti Oy), jonka raportista ilmenee, että alueella on kohonneita fosfaattipitoisuuksia vyöhykkeenä. Raportin liitekirjeessä Jussila tuo esiin mm. sen mahdollisuuden, että kohonneet pitoisuudet seuraavat vanhaa rantaviivaa.

Museovirasto, Turun yliopisto sekä paikallinen museoyhdistys Sagalundgillet järjestivät saman vuoden elokuussa alueen koekaivauksen NAU-leirin (Nordiskt Amatörarkeologiskt Utgrävningssläger) muodossa, eli kaivajina toimivat eri

pohjoismaiden harrastaja-arkeologit. Varsinaisen koekaivauksen ohessa jatkui myös alueen prospektointi metallinilmaisinta käyttäen.

Vuoden 1992 kaivausalueilla paljastui vain vähän ihmistoiminnasta kertovia jälkiä. Melkein kaikilla koekaivausalueilla tuli esiin kovaa kivistä moreenia, jossa ei erityisiä värjäytymiä ollut. Kulttuurimaksi selvimmin tulkittavaa maata esiintyi kahdessa koeruudussa - erillään muista tutkimusalueista sijaitsevalla alueella II (x 927-930 / y 4800-4801,50), sekä alueella VIII (x 924-926 / y 4614-4615) melko lähellä kappelialuetta. Ensin mainitun alueen tutkimustuloksista kertoo allekirjoittaneen laatima kenttäraportti, jossa todetaan, että paikalla on ihmisen muokkaama kiveys ja sen yhteydessä palaneita luita sisältänyt musta värjäytymä. Jälkimmäisellä alueella (VIII) tuli puolestaan esiin tummaa maata, jonka kaivauksen johtaja Anna-Liisa Hirviluoto tulkitsi kulttuurimaaksi, sekä kivien muodostama kehä, jonka hän tulkitsi mahdolliseksi paalunjäljeksi. Alustavassa kaivausraportissaan Hirviluoto mainitsee myös palaneesta, paikoin mustan värisestä maasta, sekä muista kivikehistä tällä paikalla. Muiden kaivausalueiden vähäisistä kulttuurimaahavainnoista huolimatta löytyi niiden läheisyydestä useita pronssi- ja rautaesineitä, mm. punnuksia. Jälkimmäiset korostavat Kyrksundetin mahdollista luonnetta nimenomaan kauppapaikkana.

TUTKIMUKSET 1993

Vuoden 1993 kaivausten tarkoituksena oli selvittää edelleen Kyrksundetin muinaisjäännösalueen luonnetta, ensi sijassa tutkimalla laajemmin vuonna 1992 todettua kulttuurikerrosta kappelialueen läheisyydessä. Lisäksi avattiin pienempi kaivausalue kohtaan, josta edellisenä kesänä oli löytynyt pronssiesineiden katkelmia, sekä kaivettiin koekaista kappelialueelle. Jälkimmäisen koekaivauksen tarkoituksena oli selvittää mitä mahdollisuuksia tutkimuksiin kappelialueella vielä on, ajatellen C.O. Nordmanin pinta-alaltaan melko laajoja tutkimuksia 1930-luvun lopussa. Tasokaivausten ohessa jatkettiin muinaisjäännösalueen prospektoinnin tapaista tutkimista metallinilmaisimia käyttäen.

Allekirjoittaneen lisäksi kaivauksiin osallistuivat eri jaksoina arkeologian opiskelija Sari Mäntylä piirtäjänä, arkeologian opiskelijat Tiina Jäkärä ja Lilli Kojamo, sekä kaivajina Henrik Edgren, Johannes Edgren, Samu Helin, Joakim Jankes, Anneli Keränen, Petri Räsänen ja Karl Salmelin. Museoviraston arkeologian osaston johtaja Torsten Edgren valvoi paikan päällä kaivausta ja erityisesti alueen prospektointia. Toisella kaivausviikolla museoviraston kulttuurihistorian osaston tutkija Helena Edgren osallistui kappelialueen koekaivaukseen. Tutkija Marianne Schaumann-Lönnqvist tutustui alueeseen (sekä Hiittisten-Rosalan tienparannushankkeeseen) viimeisellä kaivausviikolla. Lisäksi tutkimuksia edesauttoivat eri tavoin Tarja Kotti, Li Näse (Sagalunds museum), Ilkka Penttinen, Harto Roth ja Antti Suuronen.

AIKAISEMPI KOORDINAATISTO

Tutkimusalueelle mitattua koordinaatistoa on aikaisemmin käytetty kahdella tavalla. Levi Fagerströmin ja Harto Rothin yleiskartassa vuodelta 1991 koordinaatiston peruslinja (y) 5000 seuraa tietä ja arvot kasvavat kaakkoon. Toisen koordinaatin (x) arvot kasvavat koilliseen. Vuoden 1992 tutkimuksissa saman koordinaatiston tien suuntaisen peruslinjan (x) koordinaatti oli 1000, arvojen kasvaessa luoteeseen. Toisen päälinjan koordinaatit kasvoivat samaan suuntaan kuin vuoden 1991 koordinaatistossa, arvojen ollessa kuitenkin erilaiset, kuten myös koordinaatiston akseli (y), joka oli edellisestä vuodesta vaihtunut. Vuonna 1993 pyrittiin noudattamaan vuonna 1992 käytettyä koordinaatistoa.

Tutkimusalueen koordinaatiston aikaisemmat kiinnitykset eivät kaivauksen alkuvaiheessa olleet tiedossa; varsinaisia kiinnityksiä ei todennäköisesti ole tehtykään. Kaivaminen alueella VIII aloitettiin ilman koordinaatistoa, pyrkien suuntaamaan kaivausalue suurin piirtein aikaisemman koordinaatiston mukaiseksi. Ensimmäiset löydöt merkittiin nauloin, joiden tarkka sijainti rekisteröitiin myöhemmin.

Aikaisemman koordinaatiston maastokiinnitysten puuttuminen ja aikaisemmin suoritettujen mittausten tarkkuuteen liittyvä (ainakin allekirjoittaneen) epävarmuus tulee vaikeuttamaan vuoden 1993 tutkimustulosten liittämistä aikaisempien tutkimusten tuloksiin. Tällä hetkellä ei ole täyttä varmuutta siitä, että tulokset voidaan yhdistää hyväksyttävällä tavalla. Kyrksundetin rinnemaasto ja paikoin tiheä kasvillisuus ovat varmaankin aiheuttaneet virheitä mittanauhoilla suoritettuihin mittauksiin, eivätkä nämä virhemarginaalit ole tällä hetkellä tiedossa. Vuoden 1992 kaivausalueen VIII sijainti nyt tutkitun alueen VIII sisällä (vrt. liitekartta) antaa ymmärtää, että sillä paikalla x-koordinaatin heitto on 0,5 metrin luokkaa, kun taas y-koordinaatti täsmää erinomaisesti. Lisää vertailupisteitä olisi kuitenkin hyvä saada, ennen kuin voidaan luoda tarkka yleiskuva koko muinaisjäännösalueesta ja alueelta rekisteröidyistä havainnoista. Käyttökelpoisen yleiskartan luomiseen tarvitaan lisäksi kiinnityksiä myös karttakoordinaateiltaan tunnetuihin maastopisteisiin, jotta tutkimusalue voidaan luotettavasti yhdistää erilaisiin olemassaoleviin karttapohjiin. Tämän raportin liitteenä olevat (yleis)karttaliitteet eivät täytä näitä vaatimuksia ja ne pyrkivätkin vasta alustavan yleiskuvan luomiseen.

MITTAUKSET 1993

Aikaisemmin käytetyn koordinaatiston rekonstruointi suoritettiin takymetrimittauksin maanmittari Kristian Lindroosin (Kartoplan ky) toimesta. Mittaukset aloitettiin vuonna 1991 mitatusta tien suuntaisesta päälinjasta, joka edelleen oli löydettävissä puupaaluin merkittynä. Mittausvirhe - etäisyysvirhe vanhojen paalujen välillä - oli mittauksen lähtöpisteessä noin 10 cm 100 m:n matkalla. Tätä virhettä ei voitu korjata. Mittauksen lähtökohdiksi otettiin vanha lähtöpiste x 1000 / y 4600, sekä vanhan päälinjan suunta. Näin muodostettu koordinaatisto sidottiin kolmeen kiintopisteeseen, joiden numeroiksi määrättiin 10-12, jotta ne eivät sekoittuisi mahdollisiin aikaisempiin kiintopisteisiin. Mitattujen kiintopisteiden koordinaatit ovat seuraavat:

Kiintopiste 10 x 952,006 / y 4579,934 / z 8,025

Kiintopiste 11 x 986,868 / y 4638,976 / z 12,367

Kiintopiste 12 x 943,106 / y 4675,176 / z 9,742

Kiintopiste 10 on kappelialueella sijaitsevan muistomerkin alustan itäkulmassa, kiintopiste 11 maakivessä noin 50 m kappelialueesta pohjoiskoilliseen, ja kiintopiste 12 isossa maakivessä noin 85 m kappelialueesta koilliseen, entisen kaivausalueen I ylä- eli pohjoispuolella. Pisteet merkittiin kiviporalla. Ne sijaitsevat näköyhteydessä, joten niistä käsin mittaamalla voidaan koordinaatisto muodostaa tutkimusalueelle uudelleen.

Tutkimusten loputtua alueiden VIII ja IX kulmapaalut jätettiin maahan, kuten myös osa alueen X lounaissivun 2 m:n välein isketyistä paaluista. Takymetrin kanssa mitattiin lisäksi paikallen kaksi merkkipaalua kappelialueen lounaispuolelle mahdollista uutta koealuetta varten. Myös nämä paalut jätettiin paikoilleen; niiden koordinaatit ovat x 953,00 / y 4532,00 ja x 953,00 / y 4534,00.

KORKEUSMITTAUKSET

Tutkimusalueelle siirrettiin vuonna 1992 korkeuskiintopiste, jonka korkeudeksi laskettiin 9,26 m mpy. Vaaitusjonon laskennasta on olemassa Kristian Lindroosin ja Tapani Tuovisen tulostama laskentaselitys, joka liitettäneen vuoden 1992 kaivausraporttiin. Korkeus perustuu merenpinnan korkeuden mittaukseen Kyrksundetin rannasta. Vuoden 1992 korkeuskiintopisteestä korkeus siirrettiin kiintopisteisiin 10-12, sekä tilapäisiin kiintopisteisiin kaivausalueiden VIII ja IX tuntumassa. Myös vuoden 1992 korkeuskiintopiste merkittiin nyt kiviporalla.

Alueen VIII väliaikaisena kiintopisteinä käytettiin kantoa 3,81 m mpy kaivausalueen kaakkoispuolella. Vaaitukset suoritettiin taakseluvulla 280. Alueella IX väliaikaisena kiintopisteinä käytettiin kantoa 8,47 m mpy kaivausalueen luoteisreunan tuntumassa; vaaitukset suoritettiin taakseluvulla 280. Alueella X kiintopisteinä käytettiin muistomerkin alustaan porattua kiintopistettä (10), 8,02 m mpy, taakseluvun ollessa kaikissa

mittauksissa 200. Löytöluettelossa prospektointilöytöjen korkeus on ilmaistu lähimmästä mittauspisteestä saatuna vaaituslukuna, paitsi takymetrillä paikannetuissa löydöissä, joiden kohdalla on suoraan ilmaistu korkeus mpy.

PROSPEKTOINTI

Kaivauksen ollessa käynnissä alueilla VIII ja IX suoritettiin Kyrksundetin muinaisjäännösalueen muissa osissa prospektointityyppisiä tutkimuksia osastonjohtaja Torsten Edgrenin johdolla. Edgren kävi yhdessä insinööri Ilkka Penttisen kanssa metallinilmaisimella läpi sekä alueita entisten kaivausalueiden tuntumassa, että muinaisjäännösalueen läntisintä ja itäisintä osaa, tavoitteena muinaisjäännösalueen laajuuden (ja luonteen) määrittäminen. Metallin etsintä ei kuitenkaan ollut sillä tavalla systemaattista, että tulosten toistaiseksi voisi ajatella suoraan kuvastavan muinaisjäännösalueen eri osien toiminnan intensiteettiä tai alueen eri osien toiminnan luonnetta. Laajoja puutteellisesti tutkittuja alueita lienee vielä paljon.

Esiin kaivettujen esineiden löytöpaikat mitattiin koordinaatistoon takymetrillä tai mittaamalla etäisyydet kolmesta sijainniltaan tunnetusta pisteestä. Jälkimmäisessä tapauksessa koordinaatit määritettiin jälkikäteen harpilla millimetripaperilta. Löytöjen korkeus mpy (z-koordinaatti) viittaa löytökorkeuteen, joka yleensä oli n. 10-20 cm maanpinnasta - poikkeuksena löytö KM 27813:158, joka löytyi n. 35 cm:n syvyydeltä. Löydöt tulivat kaikki esiin turvekerroksen ja hiekan rajasta, tai muutamia senttimetrejä tätä rajaa syvemmältä, moreenikerrostumasta.

Vuoden 1993 prospektointilöytöjen levintää on toistaiseksi tarkasteltu kolmen löytökartan avulla (vrt. liitekartat). Nämä kartat on tulostettu kentällä kerättyjen löytötietojen perusteella, ennen löytöjen konservointia, joten pronssi- ja rautalöytöjen levintäkarttoihin voi sisältyä joitakin virhetulkintoja. Valtaosa vuonna 1993 rekisteröidyistä prospektointilöydöistä on peräisin muinaisjäännösalueen länsiosasta, selvimmän keskittymän ollessa n. 50 m kappelialueesta koilliseen, kaivausalueen IX tuntumassa.

Joitakin löytöjä on myös kappelialueen lounaispuolelta sekä em. keskittymästä itään. Kappelialueelta on otettu talteen muutamia löytöjä (lähinnä rahoja), jotka ilmeisesti ovat jääneet kappelin kaivauksissa vuonna 1938 kasattuihin maavalleihin. Itäisin levintäkartoissa näkyvä löytö on otettu talteen aivan vuoden 1992 kaivausalueen II tuntumasta, ja kaksi kaikkein itäisintä prospektointilöytöä on merkitty peruskarttaotteeseen Torsten Edgrenin antamien tietojen perusteella (vrt. peruskarttaote). Viimeksi mainittujen löytöjen löytöpaikkatiedot ovat muita epävarmemmat; alueen II tuntumasta löytyneelle esineelle on määritetty koordinaatit vanhan kaivausalueen kulmista mittaamalla, ja kahdelle muulle ei toistaiseksi ole määritetty tutkimusalueen koordinaatteja lainkaan.

Vuoden 1993 havaintojen perusteella näyttäisi siltä, että löydöt seuraavat vanhaa rantaviivaa, lähellä korkeutta n. 5 m mpy. Suurin osa löydöistä on myöhäisrautakautisia pronssiesineitä tai niiden katkelmia, mm. viisi pronssipäällysteistä punnusta, avain ja kaksi avaimen vartta, kaksi hevosenkengänmuotoista solkea, vyönsolki, hihnan päätehela, kullattu filigraanihelmi, itämaisen rahan katkelma, rengasneulan rengas, kaksi palaa spiraalirannerenkaasta sekä katkelmallinen pronssiharkko. Näiden lisäksi löytöaineistoon sisältyy pienempiä esineiden katkelmia ja joitakin täysin tunnistamattomia pronssin palasia. Rautaesineet ovat enimmäkseen nauvoja tai niittejä, poikkeuksena yksi panssari-nuolenkärki (KM 27813:145), joka löytyi samalta alueelta mistä suurin osa prospektointilöydöistä on peräisin.

Koska levintäkartoissa on esitetty vain vuoden 1993 prospektointilöydöt, ei niistä vielä käy ilmi löytöjen todellinen jakautuma tutkituilla alueilla. Verrattaessa nyt tehtyjen löytöjen levintään vuonna 1991 rajattuihin havaintoalueisiin (vrt. karttaote), voidaan kuitenkin todeta, että selvää vastaavuutta ei ole. Vuoden 1993 prospektoinnin metallilöydöt eivät tue esimerkiksi alueiden 1 ja 2 merkitystä erotettavina kokonaisuuksina - ainakaan mikäli voidaan olettaa, että kummassakaan kartoituksessa ei ole merkittäviä virheitä. Prospektointilöydöt vuodelta 1993 eivät myöskään erikseen anna

selvää kuvaa muinaisjäännösalueen eri osissa harjoitetusta toiminnasta. Houkuttelevaa olisi kuitenkin pitää kartoissa näkyvää metallilöytöjen tiheintä keskittymää todellisena ja jonkinlaista aktiviteettialuetta kuvastavana. Tähän alueeseen on saattanut liittyä valuutoimintaa, mistä on viitteinä erityisesti kaksi palaa sulanutta pronssia, joista toiseen (KM 27813:150) on tarttunut karkeata hiekkaa pronssin valuessa maahan.

ALUE VIII

Vuoden 1992 tutkimuksissa kaivettiin silloisen tutkimusalueen lounaisosaan 1 x 2 m:n koeruutu, josta kartoissa käytetään nimitystä VIII - Anna-Liisa Hirviluodon alustavassa kaivauskertomuksessa (ilmeisesti väliaikaisesti) nimeä O. Paikka sijaitsee n. 20 m kappelialueesta länteen. Koeruudusta paljastui heti turpeen alla likamaaksi tulkittua tummaa maata sekä kaksi pientä saviastian palaa. Anna-Liisa Hirviluodon keskeneräisessä kaivauskertomuksessa mainitaan lisäksi, että ruudussa näkyi kivirinki, jonka keskellä oli hiililäikkiä sekä kivikehiä. Koeruutu peitettiin havaintojen jälkeen kaivamatta sitä syvemmälle.

Vuoden 1993 laajin kaivausalue avattiin aikaisemman koeruudun VIII ympärille, loivaan rinteeseen n. 4-5 m:n korkeudelle mpy (vrt. korkeuskäyrät ja pintaprojektio). Turpeen poiston jälkeen kaivettiin syvemmälle vaiheittain, pyrkien saamaan esiin maan värieroja ja muita osoituksia paikalla mahdollisesti sijainneista rakenteista. Turpeenpoiston ja muutaman senttimetrin maakerroksen poiston jälkeen voitiin todeta, että mitään poikkeavia värjäytyymiä tms. ei ollut tullut näkyviin. Sen sijaan alueella oli alkanut paljastua kiveystä, joka näytti luontaiselta, lukuunottamatta siinä esiintyneitä yksittäisiä sirpalekiviä. Jälkimmäiset eivät olleet hauraita tai muutoin palaneen näköisiä. Löytöinä tuli tässä vaiheessa esiin vain yksi saviastian pala sekä pari pahoin ruostunutta raudanpalaa.

Kun kaivettiin noin viisi senttimetriä turpeen alaista maata, alkoi näkyä laikkuisuutta; ruskeaa hiekkaa tuli esiin paikoitellen, kuten myös tummaa, osin mustaa likamaata. Nyt myös löydöt

lisääntyivät; löytyi muutamia pieniä saviastianpaloja ja ruostuneita raudanpaloja lisää, sekä palanutta luuta. Koordinaatiston mittaamisen jälkeen alue laajennettiin 7 x 12 m:n (84 m²) laajuiseksi, koordinaatein ilmaistuna kohtaan x 922-929 / y 4610-4622 (vrt. yleiskarttaote). Alueella näkyi nyt kiveyksiä, joista suurin osa varmaankin olivat luontaisia, mutta vaikutelmaksi jäi, että kiviä mahdollisesti oli myös siirretty ihmisten toimesta. Erityisesti kivet kaivausalueen lounaispuoliskossa näyttivät siltä, että niissä olisi ollut jonkinlaista rakenteellisuutta. Asian toteaminen jäi vain intuitiiviseksi - mahdollista kivirakennetta ei missään vaiheessa pystytty rajaamaan tai selittämään. Näytti kuitenkin siltä, että kiviä olisi alueen lounaispuoliskossa ollut selvempinä keskittyminä kuin alueen koillispuoliskossa, erään rajan mahdollisesti kulkien kivettömän, paikoin pohjamoreenin tasoon kaivetun vyöhykkeen kohdalla, joka vaikutti kulkevan kaivausalueen poikki länsi-itä -suuntaisena (vrt. tasokartta 1). Tämän vyöhykkeen koillispuolella kiveykset näyttivät selvemmin liittyvän pohjamoreeniin. Kivien välissä rekisteröity harmaa maa oli ilmeisesti alueen tässä osassa suurimmalta osaltaan pintamaan värjäämää, eikä varsinaista likamaata.

Syvemmälle kaivettaessa käsitys kaivausalueen koillispuolen luonnollisuudessa sai sikäli vahvistusta, että tumma maa loppui tältä alueelta nopeammin kuin kaivausalueen lounaisosassa, missä värjäytyimiä oli edelleen (vrt. tasokartta 2). Kerrosta 2 kaivettaessa alkoi näkyä myös hienojakoista vaaleata hiekkaa, erityisesti alueen luoteisreunassa. Löytöjä tuli edelleen esiin jonkun verran; erityisesti eräät pienet palaneiden luiden keskittymät näyttivät tulevan esiin tummimmasta maasta.

Kerroksessa 3 viitteet likamaasta vähenivät samalla kun löytöjen esiintyminen loppui. Jonkin verran yllättävää oli kivien huomattava väheneminen kaivausalueen lounaispuoliskossa, jossa lähes kauttaaltaan tuli esiin hienoa hiekkaa. Ilmeisesti kyse oli kuitenkin vain maa-aineksen luonnollisesta lajittuneisuudesta, eikä siitä, että hiekan päälle olisi myöhemmin kasattu kiveys. Tasossa 3 näkyi puhtaassakin hiekassa laikkuisuutta, erityisesti pitkänomaisia

kapeita värjäytymiä, jotka tulkittiin juurien (tai myyrien) aikaansaamiksi. Näitä värjäytymiä ei dokumentoitu. Niitä tulkittaessa pohdittiin myös sitä mahdollisuutta, että ne olisivat kyntöjälkiä, mutta tätä ajatusta pidettiin mahdottomana.

Kaivausalueen lounaisreunan leikkauskartta antaa melko hyvän kuvan kerrostumien luonteesta kaivausalueen lounaispuoliskossa, joskin pintaosan kiviä tuli leikkauksessa näkyviin varsin vähän. Leikkauksessa selvimmät ihmistoiminnasta johtuviksi tulkittavat jäljet näkyivät harmaina laikkuina ja syvennyksinä turvekerroksen alaisessa kerrostumassa. Sekä tasokaivauksessa että leikkauksessa ihmistoimintaa ilmentävä kerros tuli siis ilmi luonnolliseen kerrostumaan muodostuneina laikkuina ja syvennyksinä, eikä yhtenäisenä varsinaisena likamaakerroksena. Värjäytymien luonnetta - tummemman värin syytä - ei kaivauksessa pystytty päättämään, mutta makrofossiilitutkimusten tulokset viittaavat siihen, että maa oli hiilipitoista, eli ainakin osittain jonkinlaista hiili- ja nokimaata, joka on syntynyt tulenpidon seurauksena. Tämä tulos on kiintoisa, sillä tulenpidon jälkien puuttumista pidettiin kenttätyövaiheessa yllättävänä. Tulloin ajateltiin, että rantautumis- ja todennäköisesti yöpymispaikkaan kuuluisivat tulisijat ja muut tulenpidosta kertovat jäljet. Tulenpitoon liittyviä rakenteita ei toistaiseksi Kyrksundetissa ole todettu, mutta tulenpidosta kertovat nyt ainakin hiilipitoinen kulttuurimaa sekä siihen liittyvät palaneet luut.

Rakenteeksi 1 nimetty kohta oli kivinen kohouma kaivausalueen kaakkoisreunassa, joka tuli esiin jo kerroksessa 1. Tämä rakenne tulkittiin kannon tai kaatuneen puun juurakon muodostamaksi. Päällimmäiset kivet olivat irtonaisia ja maa niiden ympärillä pehmeätä. Kohouman länsipuolella oli syvempi humuksen täyttämä kohta (vrt. tasokartat 2 ja 3), jonka itään päin kaatunut puu mahdollisesti olisi voinut muodostaa. Syvemmälle (tasoon 4) kaivettaessa rakenteen länsipuolinen syvennys paljastui melko selkeäksi n. 20 cm leveäksi pitkänomaiseksi kuopanteeksi, joka oli tumman maan täyttämä. Rakenteesta 1 ei löytynyt yhtään artefaktia, joten viitteitä sen liittymisestä ihmistoimintaan ei

saatu. Rakenteen kohdalta piirretyn leikkauksen koillispuoliskossa näkyy, että vanhan turvekerroksen päälle on kasautunut maata. Tämä sopisi hyvin käsitykseen itään päin kaatuneesta puusta, jonka juurista maata aikanaan olisi pudonnut vanhan pintamaakerroksen päälle.

Selvemmin ihmistoimintaan liittyvä oli rakenne 2 - tumman ja sekoittuneen maan täyttämä kuopanne kaivausalueen länsikulmassa, joka tuli esiin varsinaisesti vasta kerrosta 3 kaivettaessa. Rakenteesta 1 poiketen tähän rakenteeseen liittyi palaneiden (ja ilmeisesti myös palamattomien) luiden esiintyminen. Rakenteeseen sisältyi myös muutamia selviä sirpalekiviä, joista ainakin yksi oli selvästi kuumuuden haurastuttama. Rakenteen 2 voisi löytöjen perusteella tulkita pieneksi jätekuopaksi, johon on kaivettu aterian tai aterioiden tähteet.

Alueen VIII yleisimpien löytöryhmien - raudan fragmenttien, palaneiden luiden, ja saviastian palojen - levintäkartat on esitetty tämän raportin liitteinä. Näistä voi todeta, että rautaesineiden katkelmien (lähinnä naulojen) levintä on tasainen, kattaen lähes koko kaivausalueen. Palaneiden luiden levintä painottuu kaivausalueen ylä- eli luoteisreunaan, mutta erityistä syytä tälle levintäkuviolle on vaikea esittää. Selvin keskittymä on saviastian paloilla (vrt. levintäkarta), joista pääosa on löytynyt muutaman neliömetrin alueelta kaivausalueen lounaispuoliskosta. Syy keskittymiseen on selvä, sillä kaikki saviastianpalat kuulunevat samaan astiaan; ilmeisesti yhdestä astiasta peräisin oleva osa on murskautunut löytökeskittymän kohdalle. Koska suuri osa astiasta puuttuu, kyseessä ei ilmeisesti ole koko astian alkuperäinen rikkoutumiskohta.

Löytyneet saviastian palat ovat ainoat artefaktit, joiden perusteella voidaan ajoittaa alueella VIII tapahtunutta toimintaa. Kyse on silloinkin vain yhden esineen ajoittamisesta, sillä saviastian osia ei voida sitoa mihinkään tiettyyn rakenteeseen tai laajempaan kerrostumaan. Valitettavasti astian tarkka ajoittaminen vastineiden kautta ei ole tähän mennessä onnistunut,

mutta se edustaa yleispiirteiltään ns. länsislaavilaista tai vendiläistä Itämeren alueen keramiikkaa, jota esiintyy myöhäisellä rautakaudella ja varhaisella keskiajalla.

ALUE IX

Toinen pieni kaivausalue avattiin kohtaan, josta vuonna 1992 oli metallinilmaisimella suoritettujen prospektoinnin yhteydessä löytynyt muutamia pronssiesineitä. Samalla alueella saatiin myös vuonna 1993 metallinilmaisimella kaikuja, joista osa kaivauksessa osoittautuikin pienten pronssinpalasten löytöpaikoiksi. Kaivausalue laajennettiin koordinaatiston mittaamisen jälkeen koordinaattilinjoja x 955-959 / y 4617-4622 vastaavaksi. Myöhemmin tämän kaivausalueen tuntumasta, erityisesti sen koillispuolelta, löytyi prospektoinnissa useita metalliesineitä ja niiden katkelmia.

Paksuhkon sammal- ja turvekerroksen poiston sekä muutaman senttimetrin kaivamisen jälkeen ilmeni, että maaperä näytti täysin puhtaalta. Metallinilmaisinta hyväksi käyttäen pystyttiin alueelta löytämään muutama pieni pronssifragmentti, mutta muita osoituksia ihmistoiminnasta ei muutamaa mahdollista sirpalekiveä lukuunottamatta voitu nähdä. Turpeen ja harmaan huuhtoutumis-kerroksen alta paljastui kova kivinen sora- ja hiekkamaa, jossa muutamat tummat värjäytymät ilmeisesti johtuivat pintamaasta.

Alue IX muistutti luonteeltaan vuonna 1992 kaivettuja, lähes puhtaita kaivausalueita. Vaikka mitään muita osoituksia ihmistoiminnasta ei voitu nähdä, löytyi alueelta ja erityisesti sen tuntumasta useita metalliesineitä. Nämä havainnot - kulttuuri-kerroksen puuttuminen alueelta, mistä löytyy metalliesineitä - viittaavat edelleenkin tavallisesta asutuksesta poikkeavaan toimintaan Kyrksundetissa.

MITTAUKSET KAPPELIALUEELLA

Kappelialueella suoritettiin mittauksia alueen liittämiseksi laajemman tutkimusalueen koordinaatistoon. Mitatut pisteet merkittiin kiviin punaisella spraymaalilla. Kappelin kirkkomaan ympärysmuurin kulmien, muurin aukon, sekä oletetun tapulin tukikivien koordinaateiksi mitattiin takymetrillä:

<i>Muurin kulma</i>	x 964,24 / y 4595,83 / z 9,63
<i>Muurin kulma</i>	x 970,44 / y 4563,38 / z 9,69
<i>Muurin kulma</i>	x 945,07 / y 4555,17 / z 6,44
<i>Muurin kulma</i>	x 935,82 / y 4590,72 / z 5,90
<i>Aukon länsireuna</i>	x 937,17 / y 4577,81 / z 5,47
<i>Tapulin tukikivi</i>	x 962,96 / y 4575,48 / z 8,94
<i>Tapulin tukikivi</i>	x 961,36 / y 4574,93 / z 8,84
<i>Tapulin tukikivi</i>	x 960,80 / y 4576,81 / z 8,82
<i>Tapulin tukikivi</i>	x 962,55 / y 4577,35 / z 8,97

Alustavan vertailun perusteella näyttää siltä, että nämä mittaukset käyvät hyvin yhteen C.O. Nordmanin yleiskarttojen kanssa (vrt. kappelialueen karttaliite). Tämä tarkoittanee sitä, että Nordmanin kaivausalueet ovat paikallistettavissa riittäväällä tarkkuudella, mikäli jatkotutkimukset kappelialueella tulevat ajankohtaisiksi.

ALUE X

Kappelialueelle avattiin 1 m leveä koekaista, joka muodostui kaksiosaiseksi sen keskelle osuneen männyn takia (vrt. kaivauskartta). Koekaista oli pohjoisluode-eteläkaakko -suuntainen; eteläkaakosta katsottuna suunta oli 366/400 goonia. Avatun koeojan äärimmiksi kulmakoordinaateiksi mitattiin: x 949,24 / y 4566,05; x 949,50 / y 4565,08; x 964,78 / y 4569,94; x 965,04 / y 4569,00. Karttaliitteeseen koeojan sijainti on merkitty näiden kulmakoordinaattien perustella. Vuosien 1938-39 kaivausalueet on lisätty C.O. Nordmanin yleiskartasta, jonka suhde alueen nykyiseen tutkimuskoordinaatistoon voitiin selvittää edellä esiteltyjen muurin ja tapulin koordinaattien mittausten avulla.

Turpeen poiston jälkeen erottui koeojassa muodostumia, jotka nimettiin rakenteiksi A-G. Rakenne A oli vajoama koeojan luoteispäässä, joka erottui turpeen poiston jälkeen; ilmeisesti turvekerros oli tällä kohtaa hieman ympäröiviä alueita paksumpi. Vajoama jatkui mahdollisesti koeojan koillispuolella. Rakenne B oli heti edellä kuvatun vajoaman kaakkoispuolella erottuva suurin piirtein länsi-itä -suuntainen pitkänomainen kivi. Kivi jatkui koeojan koillispuolelle. Sen pituudeksi (pintakerroksessa) arvioitiin (lastalla painelemalla) noin yksi metri. Rakenne C, edellisestä noin 2 m kaakkoon oli mahdollinen vajoama, jonka luoteispuolella oli matala kumpare. Rakenne D oli kivien täyttämä matala vajoama suurin piirtein koekaistan keskivaiheilla. Rakenne E oli kiveys edellisen rakenteen kaakkoispuolella, johon koeojan koillispuolella vaikutti liittyvän toista metriä pitkä vajoama. Rakenteen kiveys koeojan kohdalla saattaisi olla haudan länsipään kiveys, ts. haudan merkki. Polku kirkkomaan poikki kulki suoraan vajoamaa pitkin. Rakenne F oli kiveys heti edellisen kaakkoispuolella. Rakenteeksi G nimitettiin korkeata maavallia koeojan kaakkoispäässä. Se tulkittiin C.O. Nordmanin vuoden 1939 kaivausalueen maavalliksi (vrt. kappelialueen karttaliitteet).

Rakenteiksi A-F nimetyt rakenteet olisi luonteva liittää kirkkomaahan suoritettuihin hautauksiin. Tällöin kyseessä olisivat hautojen kohdilla esiintyvät merkkikiveykset, hautausten maatumisesta johtuvat syvennykset sekä mahdollisesti joissakin tapauksissa haudan päälle kasatut maakummut. Näin ollen rakenteet A ja B olisivat kaksi vierekkäistä hautaa, toinen vajoaman perusteella erottuva ja toinen pitkänomaisella kivellä merkitty. Haudan merkitsemisestä kivellä on esimerkkejä keskiajalta, mm. C.O. Nordmanin tutkimuksista Kyrksundetin kappelialueella. Tuolloin tutkituissa haudoissa laakakivet olivat suurempia kuin rakenteessa B, mutta periaate on sama. Rakenteet E ja F saattavat myös liittyä hautojen merkitsemiseen kiveyksellä - mahdollisesti nimenomaan haudan länsipään merkitsemiseen, josta myös on keskiaikaan ajoittuvia esimerkkejä. Parhaiten tämä tulkinta sopii rakenteeseen E, jonka koillispuolella oli pitkänomainen vajoama.

Rakenteiden C ja D kohdilla koeojaa syvennettiin niihin liitetyn hautaushypoteesin testaamiseksi (vrt. kaivauskartta alueelta X). Osoittautui, että hautauksia voitiin todeta, mutta niiden yhteys turpeenpoiston jälkeen rekisteröityihin rakenteisiin ei aina ollut selvä. Merkittävä havainto oli myös, että maa syvennetyissä kohdissa oli lähes kokonaisuudessaan tummaa ja sekoittunutta vielä noin puolen metrin syvyydessä, mihin kaivaminen lopetettiin. Tämä viittaa kirkkomaan aktiiviseen käyttöön, sillä maan sekoittuminen ja tummuus johtunee hautauksista lähekkäin ja myös vanhojen hautojen kohdille. Osoituksia viimeksi mainitusta saattoivat olla ne luiden fragmentit, joita kaivetussa maassa oli jo ennen selvien hautausten toteamista. Viitteet hautausten suuresta lukumäärästä eivät sinänsä olleet yllättäviä, sillä C.O. Nordmanin kaivauksissa 1930-luvulla voitiin myös todeta, että hautauksia ainakin paikoitellen oli tiheässä.

Rakenteen C kohdalle syvennetyn alueen luoteispäässä tuli esiin pitkänomainen kivi, ja sen alla olevassa tummassa maassa kallo. Ilmeisesti tässäkin on kyse kivellä merkitystä haudasta. Välittömästi tämän haudan kaakkoispuolella saatiin esiin toisen hautakuopanteen rajat ja niiden välistä pitkä kapea puun jäännös - todennäköisesti arkun reunaa. Syvennetyn alueen kaakkoispuoliskossa oli vaikeampi erottaa hautojen ääri viivoja, mutta alueella esiin tulleista kalloista toisen ympärillä tumma maa vaikutti rajaavan todennäköisen hautakuopanteen tai arkun pään. Rakenteen C kohdalle syvennetyn koeojan osa paljasti siis ainakin neljän hautauksen jäännökset, joista kolme voitiin erottaa kallojen ja yksi hautakuopanteen perusteella. Turpeenpoiston jälkeen havaittu matala kumpare saattoi liittyä pitkänomaisen kiven merkitsemään hautaan ja vajoama hautakuopanteeseen sen kaakkoispuolella. Mahdollisesti mitään erityistä kumpua ei ollutkaan, vaan ainoastaan viereisen vajoaman synnyttämä vaikutelma kumpareesta.

Rakenteeksi D nimetyn kiveyksen kohdalle syvennetty koeojan osa toi keskivaiheillaan esiin pintakiveystä myötäilevän epämääräisen värjäytymän, joka todennäköisesti syvemmälle kaivettaessa olisi paljastunut haudaksi. Nyt värjäytyneestä maasta tuli esiin vain

luufragmentti, joka jätettiin paikoilleen. Värjäytymän luoteispuolelta tuli esiin kallon osa, joka ilmeisesti liittyi erilliseen tumman maan alueeseen - todennäköisesti toiseen hautaan. Koejoan syvennetyt kohdat merkittiin havainnoinnin jälkeen jättämällä kaivetuille tasoille vettä läpäisevät hyttysverkot. Tämän jälkeen koejoa peitettiin.

Koejoista tehdyt havainnot ovat osoituksia siitä, että kappelialueella yhä on runsaasti tutkittavaa. Ne ovat myös esimerkkejä siitä, mitä on odotettavissa, mikäli tutkimuksia joskus päätetään jatkaa. C.O. Nordmanin aikana ansiokkaat kaivaukset voidaan tämän myötä ymmärtää paremmin, ja todeta niiden rajallisuus kun on kyse koko kappelialuetta koskevista kysymyksistä. Kappelialueelle kaivettu koekaista antaa myös viitteitä siitä, että mahdollisissa tulevilla tutkimuksissa joudutaan rekisteröimään suuri määrä pintakerroksessa esiin tulevia muodostumia. Tämän jälkeen tulee keskittyä eri hautausten erottamiseen tilanteessa, jossa hautausten jäännöksiä on huomattavasti enemmän kuin niistä kertovia pintarakenteita.

Kappelialueen hautausten ajoittamiseen ei toistaiseksi ole tarkkoja mahdollisuuksia. Erään lähtökohdan antaa kirkon siirtäminen Hiittisten kylään 1600-luvun alkupuolella, mutta keskiaikaan ajoittuvien hautojen kronologian selvittäminen ei ole ollut mahdollista. C.O. Nordmanin tutkimat ja julkaisemat kivirakenteiset haudat edustavat kyllä keskiaikaista hautaustapaa, mutta suoria osoituksia niiden kuulumisesta esimerkiksi 1200- tai 1300-lukuun ei ole. Mielenkiintoisen pohdinnan aiheen toi esille Kyrksundetin kaivauksille osallistunut Tiina Jäkärä, joka esitteli allekirjoittaneelle ruotsalaistutkija Lars Redinin käsityksiä käsiasentoihin perustuvasta hautaustapakronologiasta. C.O. Nordmanin dokumentoimissa haudauksissa luurankojen käsiasennot käyvät ilmi muutamissa tapauksissa ja näistä ehkä neljässä voidaan nähdä kädet alavatsalle taivutettuina, mikä Redinin mukaan on 1200- ja 1300-luvulla dominoiva tapa. Kyrksundetin materiaali on liian pieni, jotta siitä voisi tehdä luotettavia johtopäätöksiä, mutta näkökulma on ainakin yhtä mielekäs kuin hautarakenteisiin liittyvät ajoitukset.

Kappelin jäännöksestä tai sen tuntumasta löytyneet rahat liittyvät kaikki kappelin ja kirkkomaan myöhäisiin vaiheisiin 1500-luvun lopulla ja 1600-luvun alussa. C.O Nordmanin löytämien kahden rahan (1573 ja 1630) sekä yhden myöhäiskeskiaikaisen brakteatin lisäksi löytyi vuoden 1993 tutkimuksissa neljä rahaa, jotka ilmeisesti ovat peräisin Nordmanin aikanaan kaivamasta maasta (vrt. rahalöytöjen luetteloliite).

KESKUSTELUA

Kyrksundetin vuoden 1993 tutkimusten tulokset tukevat käsitystä siitä, että paikalla on sijainnut myöhäisrautakautinen kauppapaikka. Kun tämä tulkinta vuonna 1991 esitettiin, ei arkeologinen materiaali ehkä vielä ollut riittävä tällaisen tulkinnan tekemiseen, mutta materiaalin lisääntyessä Levi Fagerströmin ja Harto Rothin ajatus on saanut vahvistusta. Kyrksundetin alueen löytöjen luonne ja jakauma ei vastaa sitä mitä normaalilta asuinpaikalta voisi olettaa, vaan viittaa selvästi alueen erikoistuneempaan käyttöön. Kaupankäynnin merkitykseen viittaavat suorimmin punnukset, joita alueelta lienee löytynyt yhteensä viitisentoista, pari itämaisen hopearahan katkelmaa sekä avaimet, joita vuoden 1993 tutkimuksissa löytyi kolme. Käsitykseen kauppapaikasta sopivat myös pronssin valamisesta kertovat löydöt.

Keskeinen kysymys liittyy Kyrksundetin kauppapaikan käyttöintensiteettiin, eli siihen, onko paikalla mahdollisesti asuttu pysyvästi ja onko toiminta ollut säännöllistä vai satunnaista. Toistaiseksi ei ole tullut esiin mitään sellaista, mikä viittaisi pysyvään asutukseen. Havainnot likamaasta, jätteistä ja rakenteista ovat niin vähäisiä, että ne paljon paremmin sopivat käsitykseen tilapäisistä käynneistä. Tämä koskee esimerkiksi vuonna 1993 tutkittua aluetta VIII, missä löydöistä ja likamaalaikuista huolimatta ei voitu havaita niin selviä osoituksia kulttuurikerroksesta kuin mitä vuoden 1992 koekaivauksen perusteella olisi voinut olettaa; vääräksi osoittautui myös ajatus mahdollisesta paalunjäljestä tällä alueella.

Vuosien 1992-93 muilla kaivausalueilla kulttuurimaahavainnot ovat olleet vieläkin vähäisempiä. Vuoden 1992 kaivauskartoissa huomioidut maaperän värierot lienevät suurimmilta osiltaan luontaisia; allekirjoittaneen käsityksen mukaan vuoden 1992 kaivausalueet muistuttivat nyt tutkittua aluetta IX, jossa kulttuurimaata ei havaittu lainkaan. Tämä käsitys käy myös ilmi allekirjoittaneen alueelta I vuonna 1992 piirtämästä leikkauksesta (x 914-918 / y 4679), jossa ei voitu erottaa varsinaista likamaakerrosta - ei myöskään niin yksityiskohtaisia värieroja kuin tasokartoissa on esitetty. Leikkauskartassa turpeen alla näkyy ohut (10-20 cm:n) harmaa maakerros; tasokarttoihin on samaan kohtaan meritty tummanruskeaa ja erittäin tummanruskeaa maata.

Pysyvän asutuksen puuttumiseen viittaavat myös kaivausalueilta VIII ja X tehdyn makrofossiilitukimuksen tulokset (vrt. liite), sillä varmuudella ihmistoimintaan liittyviä lajeja ei todettu lainkaan. Makrofossiilinäytteiden ottamiseen ei Kyrksundetissa tämän tuloksen perusteella kannata kovin paljon panostaa tulevaisuudessa. Näytteitä voisi ehkä ottaa likamaakuopista ja tulisijojen tuntumasta, jos tällaisia ilmenee.

Kyrksundetin kauppapaikan ajoittamiseen löydöstön perusteella on hyvät mahdollisuudet, sillä ajoitettavia metalliesineitä on runsaasti. Toistaiseksi näyttää siltä, että viikinkiajan esinemuotoja on paljon, joten hypoteesina voisi esittää, että kauppaa on Kyrksundetissa alettu käydä viikinkiajalla. Alueen merkitys keskiajalla käy puolestaan ilmi siitä, että kappeli ja hautausmaa on perustettu tänne, eikä Hiittisten tai Rosalan kylään. Keskiajan toiminta Kyrksundetissa ei sitävastoin käy kovin hyvin ilmi arkeologisten löytöjen perusteella. Mahdollisesti Kyrksundetin merkitys kauppapaikkana onkin vähentynyt rautakauden lopulla tai keskiajan alussa, vaikka salmi onkin säilyttänyt merkityksensä suojaisana rantautumispaikkana, jonka asemaa kappeli ja kirkkomaa ovat korostaneet. Vuoden 1993 löydöstön kuuluvista keskiaikaan ajoittuvista löydöistä selkein on huonosti säilynyt panssarinuolenkärki, joka edustanee lähinnä 1300-luvulle ajoitettavaa typpäpäistä ja tasaleveätä tyyppiä.

Kyrksundetin arkeologisten havaintojen ilmeisen rantasidonnaisuuden takia olisi tärkeätä pyrkiä arvioimaan rannansiirtymistä ja merenpinnan vaihteluita alueella rautakauden lopulla ja keskiajalla. C.O. Nordman on maankohoamisen nopeuden perusteella aikanaan laskenut, että Kyrksundetin kirkkomaa on voitu perustaa jo varhaiskeskiajalla. Todennäköisesti asia on näin, vaikka käsitykset rannansiirtymisen nopeudesta ja merenpinnan muista vaihteluista ovat saattaneet jonkin verran muuttua viimeisten vuosikymmenien aikana. Keskiajan merenpinnan vaihteluita Suomen rannikolla on toistaiseksi tutkittu varsin vähän, mutta ainakin Kuusiston linnan geologisten tutkimusten yhteydessä on alustavasti raportoitu epäjohdonmukaisuuksista koskien merenpinnan laskua tähän aikaan. Näillä havainnoilla tullee olemaan merkitystä myös Kyrksundetin rannansiirtymistä arvioitaessa. Vuoden 1993 tutkimusten osalta tärkeimpiä rantakorkeuksiin liittyviä havaintoja ovat kappelialueen muurin alin vaaitusluku 5,47 m mpy, sekä myöhäisrautakautisen tai varhaiskeskiaikaisen saviastian palojen löytökorkeus alle 4,50 m mpy alueella VIII.

Fagerströmin ja Rothin inventoinnin perusteella Kyrksundetin muinaisjäännösalueeseen liittyisi myös mahdollinen kalmisto alueen itäisimmässä osassa. Tämän alueen tulkintaan eivät vuoden 1993 tutkimukset anna lisäselvyyttä, vaikka kysymys kalmiston esiintymisestä olisikin keskeinen tutkimusongelma. Jos alueella todella on rautakautisia hautoja, antaisi se aivan uuden näkökulman Kyrksundetin alueella harjoitettuun toimintaan. Fagerströmin ja Rothin raportoidessa nimenomaan mahdollisesta polttokenttäkalmistosta, sisältää tulkinta myös etnisen aspektin, eli kyseessä olisi tällöin nimenomaan suomalainen eikä skandinavinen hautaus-tapa.

Ajatuksen mahdollisesta pakanallisesta kalmistosta Kyrksundetissa on aikaisemmin esittänyt myös C.O. Nordman, todetessaan palaneiden luiden esiintymisen kappelin perustuksen tuntumassa. Ajatus kappelin perustamisesta vanhemmalle kalmistoalueelle ei ole mahdoton, pikemminkin luonteva. Vuoden 1993 tutkimuksissa voitiin varmistaa, että palaneita luita (KM 27813:122) todellakin

esiintyy kappelinjäännöksen kohdalta kaivetussa maassa. Niitä tuli esiin prospektoinnissa erään rautanaulan esiin kaivamisen yhteydessä. Samasta pienestä koekuopasta löytyi myös palamattomia luita. C.O. Nordmanin toinen tulkinta on, että palaneet luut liittyisivät aikaisemmin palaneeseen luuhuoneeseen. Asian selvittämistä voisi ehkä jatkaa osteologisin tutkimuksin, mikäli luita seulottaisiin esiin enemmän kappelin tuntumasta, jo kertaalleen kaivetusta maasta.

Vuoden 1993 tutkimukset Kyrksundetissa kohdistuivat vain pieneen osaan siitä valtavasta alueesta, joka ainakin toistaiseksi on käsitettävä yhtenäiseksi muinaisjäännösalueeksi. Tällä hetkellä käsitys tästä kokonaisuudesta nojautuu vuoden 1991 inventoinnin ja koetutkimuksen tuloksiin, lukuunottamatta kappelialuetta sekä tämän itäpuolella vuosina 1992-93 kaivettuja alueita. Mahdollisissa tulevilla tutkimuksissa korostunevat mittaus-tehtävät, jotka mahdollistaisivat ainakin Kyrksundetin itäisimpien osien luotettavan liittämisen tutkimuskoordinaatistoon, sekä tutkimukset, joiden tarkoituksena olisi testata vuonna 1991 esitettyjä ajatuksia laiturirakenteista, mahdollisesta poltto-kenttäkalmistosta sekä hautaröykkiöstä. Kauempana sijaitsevista havainnoista arvoituksellisin on inventointikohde Dragsfjärd 4, kappelialueesta n. 400 m länteen, josta inventointikertomuksen mukaan on löytynyt kirves sekä pronssiesineitä.

Turku 15.1.1994

Henrik Asplund

NEGATIIVILUETTELO

93660. Alue VIII 1. kerroksen kaivamisen ollessa kesken. Kuvattu eteläkaakosta.
93661. Alue VIII 1. kerroksen kaivamisen ollessa kesken. Kuvattu eteläkaakosta.
93662. Alue VIII 1. kerroksen kaivamisen ollessa kesken. Kuvattu eteläkaakosta.
93663. Alue IX tasossa 1. Kuvattu kaakosta.
93664. Alueen IX koillisosaa tasossa 1. Kuvattu kaakosta.
93665. Kappelialuetta ennen koeojan X avaamista. Kuvan vasemmassa laidassa näkyy oletetun tapulin kulmakivet. Kuvattu pohjoisesta.
93666. Kappelialuetta ennen koeojan X avaamista. Kuvan vasemmassa laidassa näkyy oletetun tapulin kulmakivet. Kuvattu pohjoisesta.
93667. Alue VIII tasossa 1. Kuvattu eteläkaakosta.
93668. Aluetta VIII tasossa 1. Kuvattu kaakosta.
93669. Aluetta VIII tasossa 1. Kuvattu kaakosta.
93670. Aluetta VIII tasossa 1. Kuvattu eteläkaakosta.
93671. Aluetta VIII tasossa 1. Kuvattu idästä.
93672. Aluetta VIII tasossa 1. Kuvattu idästä.
93673. Aluetta VIII tasossa 1. Kuvattu kaakosta.
93674. Aluetta VIII tasossa 1. Kuvattu eteläkaakosta.
93675. Aluetta VIII tasossa 1 rakenteen 1 kohdalla. Kuvattu itäkaakosta.
93676. Aluetta VIII tasossa 1. Kuvattu idästä.
93677. Aluetta VIII tasossa 1. Kuvattu kaakosta.
93678. Aluetta VIII tasossa 1. Kuvattu eteläkaakosta.
93679. Yleiskuva kaivausalueesta. Alue VIII tasossa 1. Kuvattu lounaasta.
93680. Yleiskuva kaivausalueesta. Alue VIII tasossa 1. Kuvattu lännestä.
93681. Yksityiskohtakuva rakenteesta 1 tasossa 1. Kuvattu suoraan ylhäältä kaakosta.
93682. Aluetta VIII tasossa 1. Kuvattu idästä.
93683. Aluetta VIII tasossa 1. Kuvattu kaakosta.
93684. Aluetta VIII tasossa 1. Kuvattu eteläkaakosta.

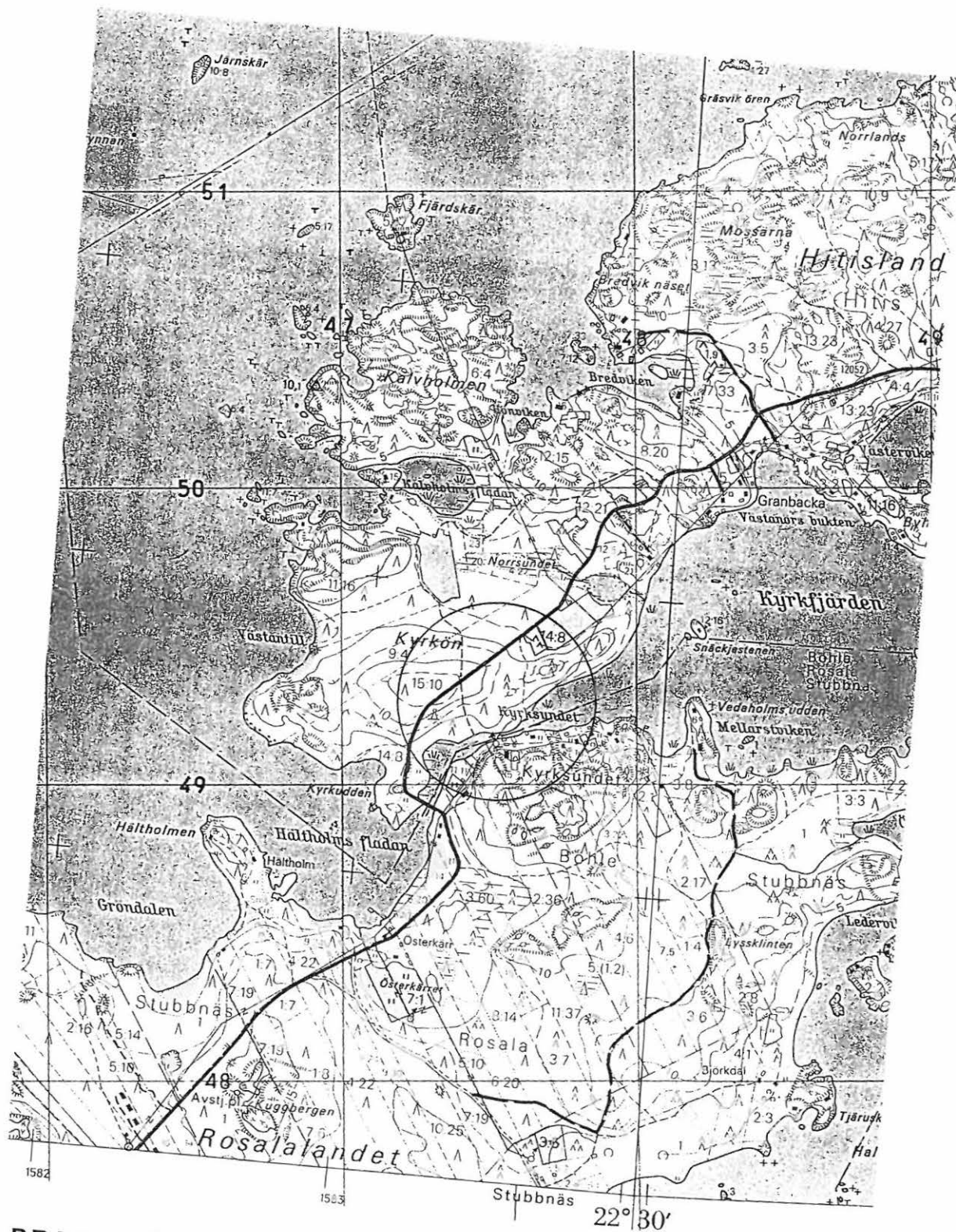
- 93685. Koeoja X kaakosta.
- 93686. Koeoja X kaakosta.
- 93687. Koeojaa X idästä. Kuvassa oikealla rakenne A ja vasemmalla rakenne B.
- 93688. Koeojaa X idästä. Kuvan keskellä rakenne D.
- 93689. Koeojaa X idästä. Kuvassa oikealla rakenne D ja vasemmalla rakenne E. Etualalla näkyy rakenteeseen E mahdollisesti liittyvä painauma.
- 93690. Koeoja X kaakosta.
- 93691. Koeojan X kaakkoispää lännestä. Kuvassa rakenne G, maavalli vuoden 1939 kaivausalueen reunalla.
- 93692. Rakenne B koeojassa X kaakosta.
- 93693. Koeojaa X etelästä. Kuvassa rakenteet D, E ja F.
- 93694. Koeojaa X etelästä. Kuvassa rakenteet D, E ja F.
- 93695. Alue VIII tasossa 2. Kuvattu eteläkaakosta.
- 93696. Alue VIII tasossa 2. Kuvattu eteläkaakosta.
- 93697. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu eteläkaakosta.
- 93698. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu eteläkaakosta.
- 93699. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu eteläkaakosta.
- 93700. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu eteläkaakosta.
- 93701. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu kaakosta.
- 93702. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu idästä.
- 93703. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu eteläkaakosta.
- 93704. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu itäkaakosta.
- 93705. Yksityiskohtakuva rakenteesta 1 tasossa 2. Kuvattu suoraan ylhäältä kaakosta.
- 93706. Yleiskuva kaivausalueesta. Alue VIII tasossa 2. Kuvattu etelästä.
- 93707. Yleiskuva kaivausalueesta. Alue VIII tasossa 2. Kuvattu lounaasta.
- 93708. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu etelästä.
- 93709. Koeojan X kaakkoispää lännestä. Kuvassa rakenne G, maavalli vuoden 1939 kaivausalueen reunalla.
- 93710. Koeojaa X lounaasta. Vasemmalla rakenne E, oikealla rakenne F.

- 93711. Koeojaa X idästä. Kuvassa oikealla rakenne A ja vasemmalla rakenne B.
- 93712. Koeojaa X idästä. Kuvassa oikealla rakenne A ja vasemmalla rakenne B.
- 93713. Kyrksundet etelälounaasta. Kuvattu maantiesillalta.
- 93714. Koeojan X syvennetty alue rakenteen D kohdalla. Kuvattu suoraan ylhäältä.
- 93715. Koeojan X syvennetty alue rakenteen C kohdalla. Kuvattu suoraan ylhäältä.
- 93716. Yksityiskohtakuva kallon sijainnista rakenteen C kohdalle syvennetyn alueen luoteisseinämässä. Kuvattu kaakosta.
- 93717. Yksityiskohtakuva rakenteesta 2 alueella VIII tasossa 3.
- 93718. Rakenne 2 alueen VIII länsikulmassa tasossa 3.
- 93719. Yksityiskohtakuva rakenteesta 2 alueella VIII kerroksessa 4.
- 93720. Rakenteen 2 leikkaus alueen VIII luoteisseinämässä. Kuvattu kaakosta.
- 93721. Rakenteen 1 leikkaus alueen VIII kaakkoisseinämässä. Kuvattu luoteesta.
- 93722. Kappelin jäännös ja sen kohdalle pystytetty muistokivi. Kuvattu lounaasta.
- 93723. Haudan T paasi kappelialueella. Kuvattu lounaasta.
- 93724. Oletetun tapulin kulmakivet. Taustalla näkyy kappelialueen muuria. Kuvattu kaakosta.

DIAPOSITIIVILUETTELO

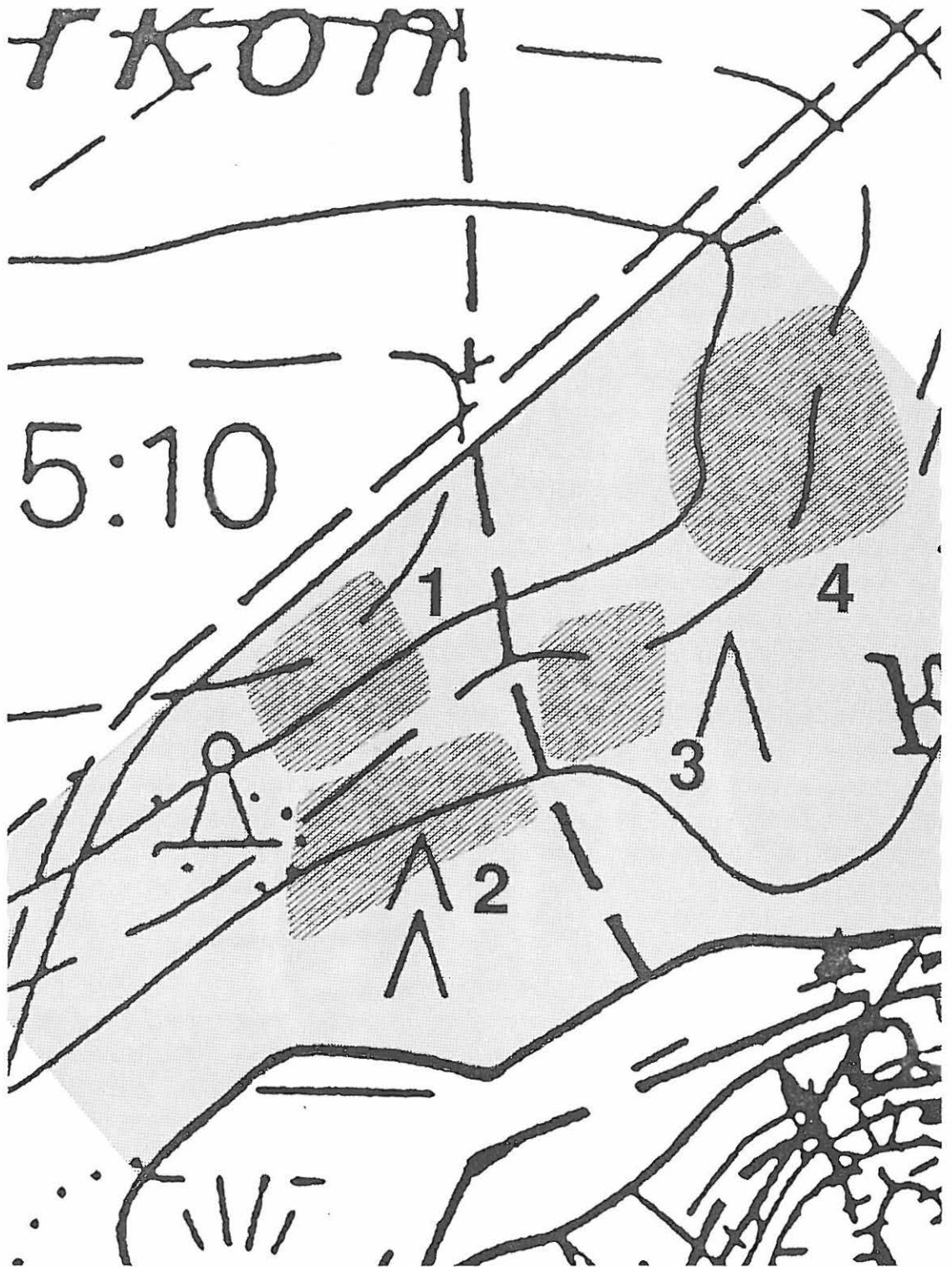
- 27810. Kyrksundet etelälounaasta. Kuvattu maantiesillalta.
- 27811. Vuoden 1992 tutkimusaluetta. Kuvattu koillisesta.
- 27812. Kokoontuminen mielenkiintoisen löytöpaikan ympärille. Etualalla metallinpaljastin.
- 27813. Osastonjohtaja Torsten Edgren esittelee löytöä tutkija Helena Edgrenille.
- 27814. Yleiskuva kaivausalueesta. Alue VIII tasossa 2. Kuvattu etelästä.
- 27815. Yleiskuva kaivausalueesta. Alue VIII tasossa 2. Kuvattu lounaasta.
- 27816. Kaivauskuva alueelta VIII. Kuvattu etelästä.
- 27817. Kaivausta ja dokumentointia alueella VIII. Kuvattu koillisesta.
- 27818. Löydön korkeus vaaitaan.
- 27819. Löytötietoja syötetään minitietokoneelle.
- 27820. Alue VIII tasossa 2. Kuvattu eteläkaakosta.
- 27821. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu kaakosta.
- 27822. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu eteläkaakosta.
- 27823. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu eteläkaakosta.
- 27824. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu idästä.
- 27825. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu idästä.
- 27826. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu kaakosta.
- 27827. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu eteläkaakosta.
- 27828. Yksityiskohtakuva rakenteesta 1 tasossa 2. Kuvattu suoraan ylhäältä kaakosta.
- 27829. Rakenteen 1 leikkaus alueen VIII kaakkoisseinämässä. Kuvattu luoteesta.
- 27830. Rakenne 2 alueen VIII länsikulmassa tasossa 3.
- 27831. Yksityiskohtakuva rakenteesta 2 alueella VIII tasossa 3.
- 27832. Yksityiskohtakuva rakenteesta 2 alueella VIII kerroksessa 4.
- 27833. Rakenteen 2 leikkaus alueen VIII luoteisseinämässä. Kuvattu kaakosta.
- 27834. Alue IX tasossa 1. Kuvattu kaakosta.

- 27835. Koeoja X kaakosta.
- 27836. Yleiskuva koeojan X tutkimusalueesta. Kuvattu pohjoiskoillisesta.
- 27837. Koeojaa X etelästä. Etualalla rakenne C, taustalla rakenteet B ja A.
- 27838. Koeojaa X idästä. Kuvassa oikealla rakenne A ja vasemmalla rakenne B.
- 27839. Koeojaa X kaakosta. Etualalla rakenne B, taustalla rakenne A.
- 27840. Koeojan X syvennetty alue rakenteen C kohdalla. Kuvattu suoraan ylhäältä.
- 27841. Yksityiskohtakuva kallon sijainnista rakenteen C kohdalle syvennetyn alueen luoteisseinämässä. Kuvattu kaakosta.
- 27842. Koeojaa X etelästä. Kuvassa rakenteet D, E ja F.
- 27843. Koeojaa X kaakosta. Kuvassa rakenteet D, E ja F.
- 27844. Koeojan X syvennetty alue rakenteen D kohdalla. Kuvattu suoraan ylhäältä.
- 27845. Koeojaa X lounaasta. Vasemmalla rakenne E, oikealla rakenne F.
- 27846. Koeojaa X idästä. Kuvassa oikealla rakenne D ja vasemmalla rakenne E. Etualalla näkyy rakenteeseen E mahdollisesti liittyvä painauma.
- 27847. Koeojan X kaakkoispää lännestä. Kuvassa rakenne G, maavalli vuoden 1939 kaivausalueen reunalla.

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Ote peruskartasta 1033 15
MK 1:20 000

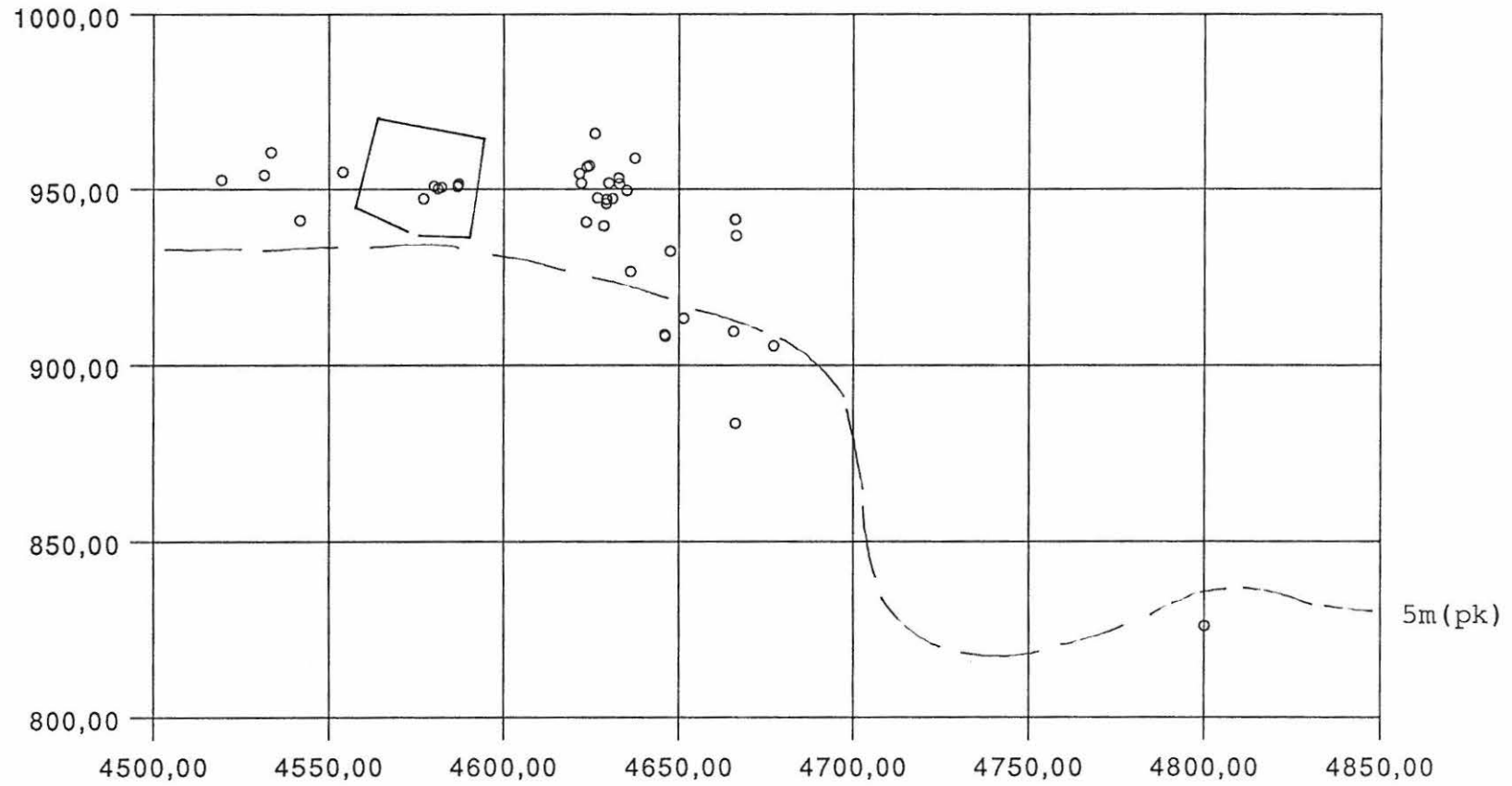

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Ote peruskarttasuurenoksesta

MK 1:2000

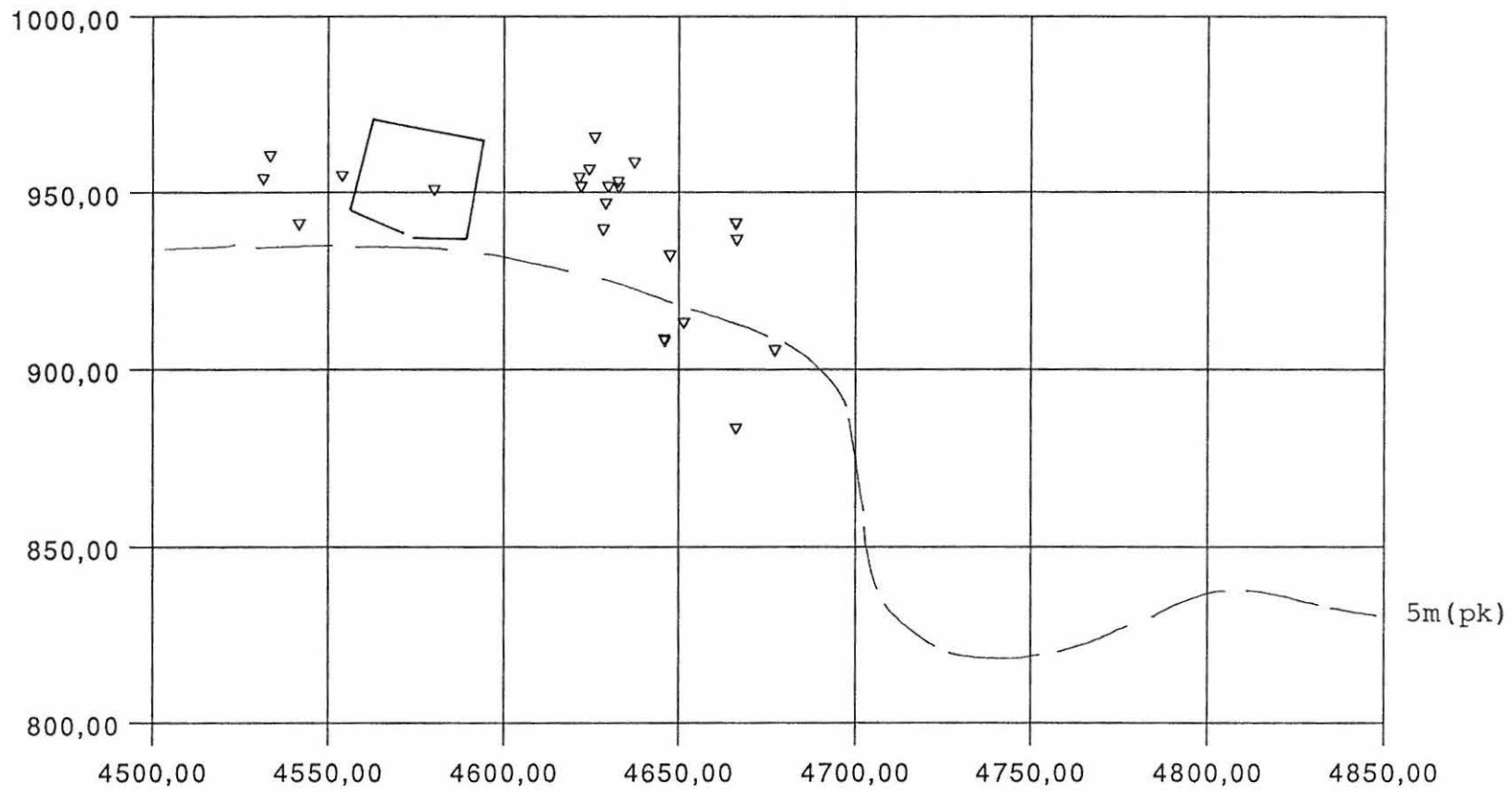
Vuoden 1991 havaintoalueet viivoitettu

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Prospektointilöydöt 2.-20.8.1993 / kaikki materiaalit

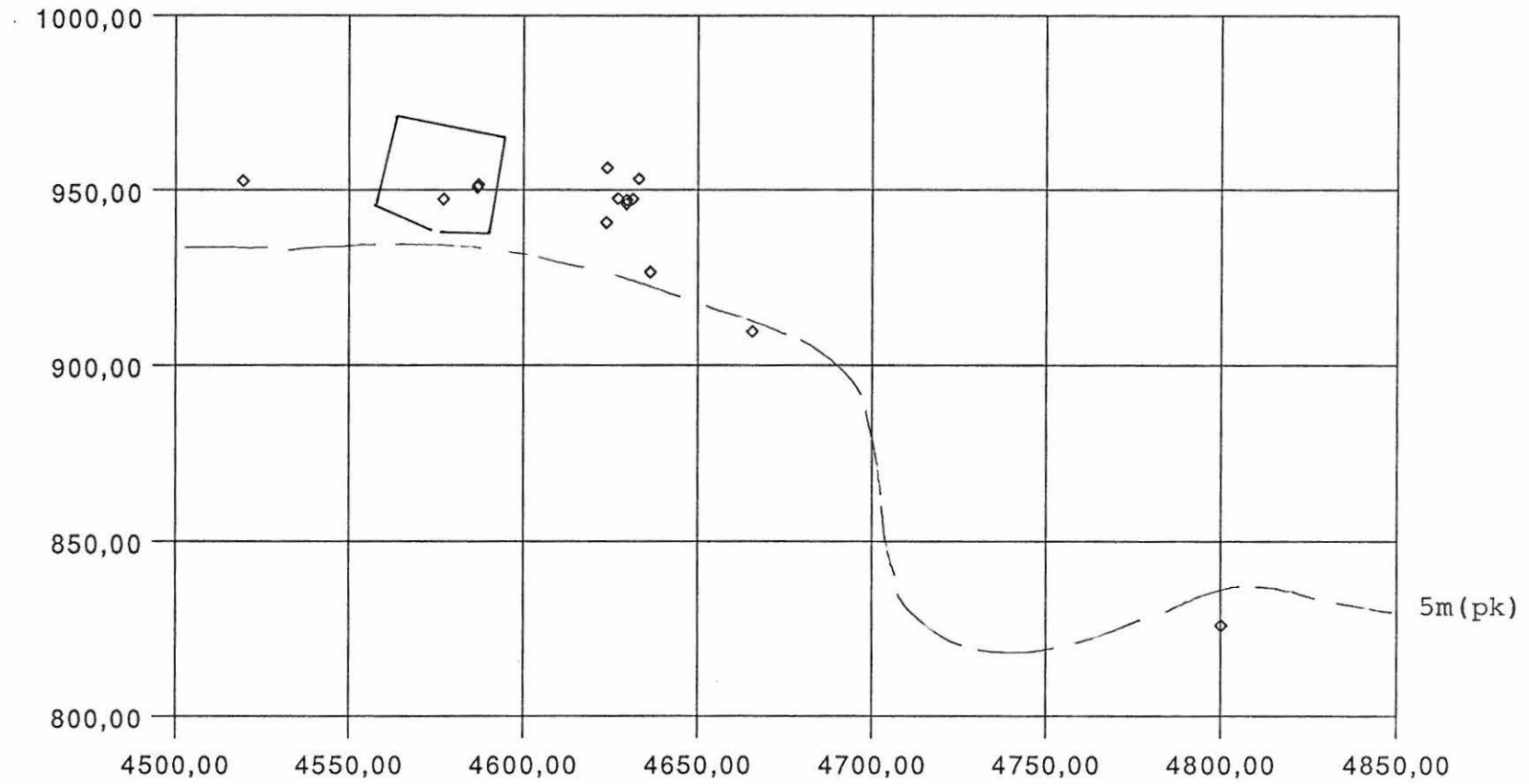
MK 1:2000

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Prospektointilöydöt 2.-20.8.1993 / pronssi

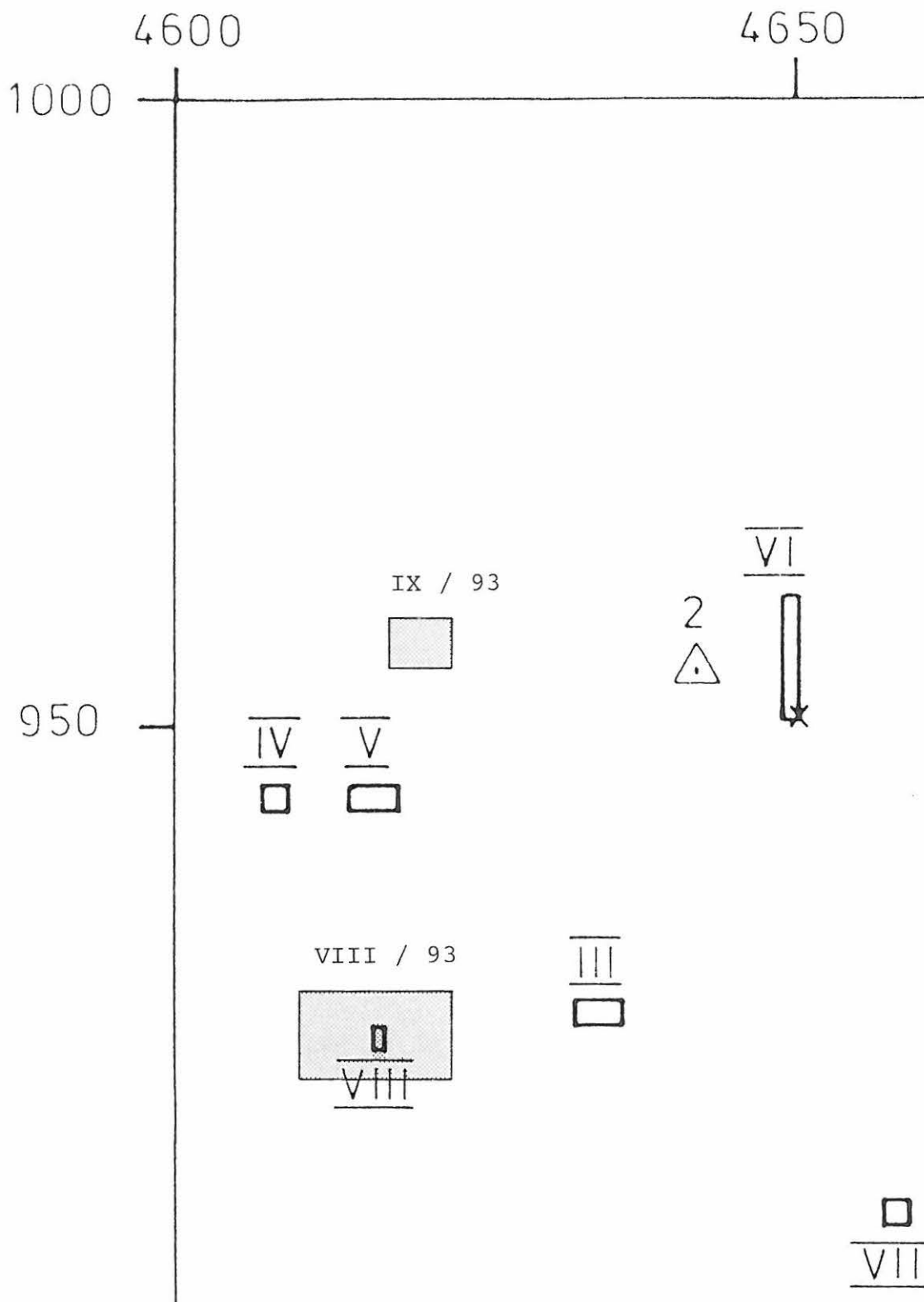
MK 1:2000

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Prospektointilöydöt 2.-20.8.1993 / rauta

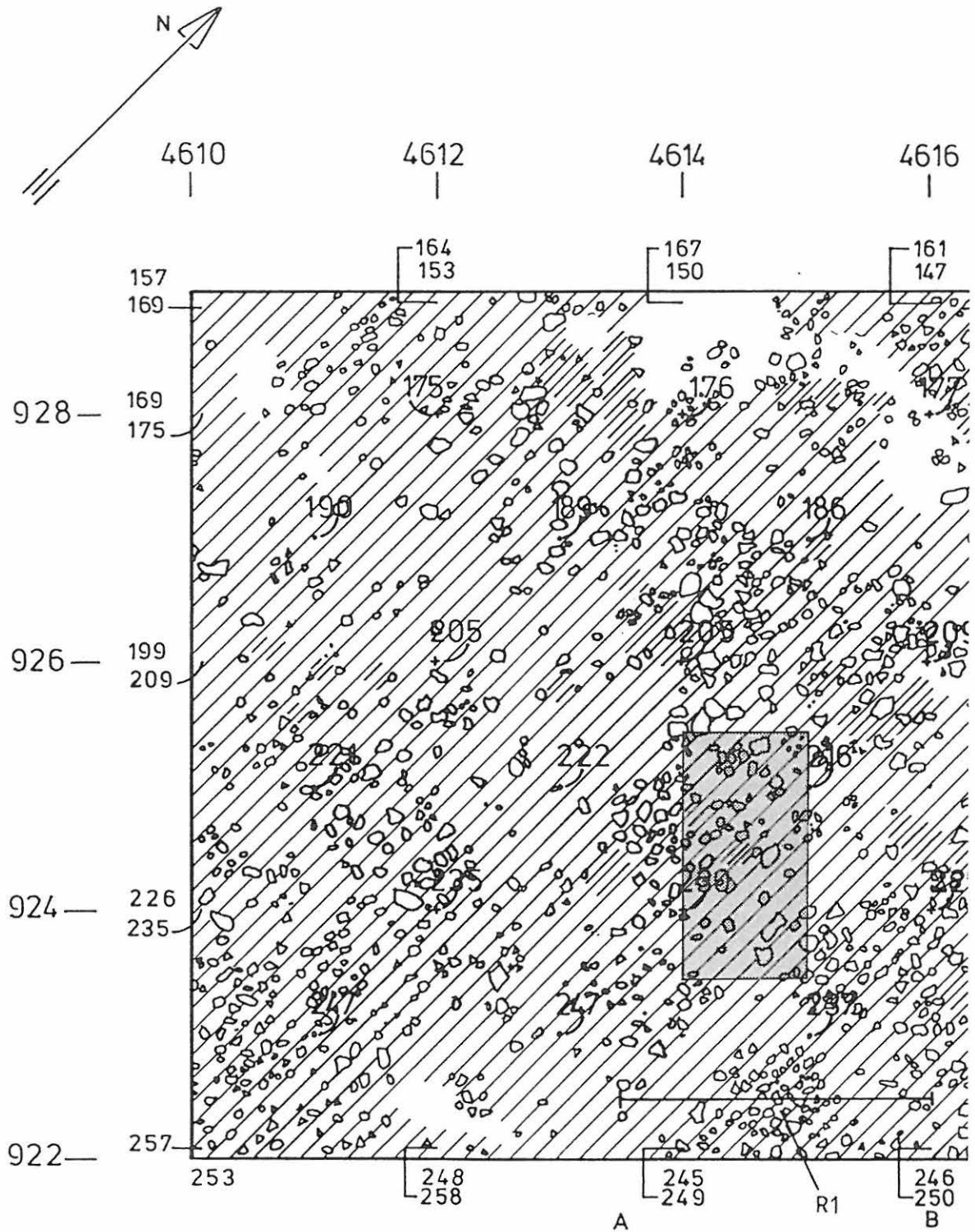
MK 1:2000

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Ote vuoden 1992 yleiskartan suurennoksesta
MK 1:500

Vuoden 1993 kaivausalueet merkitty tummennettuina

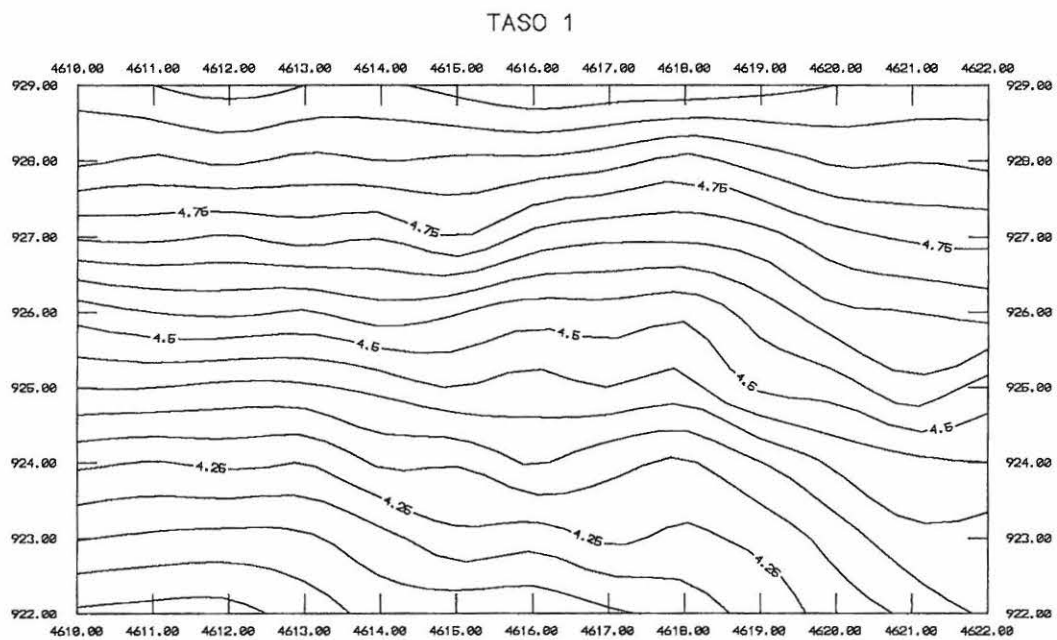

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Ote alueen VIII tasokartasta

MK 1:50

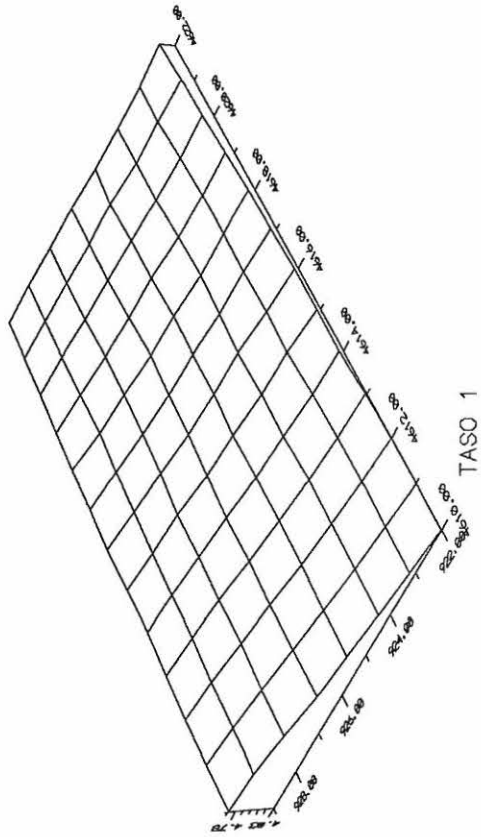
Vuoden 1992 alue VIII merkitty tummennettuna

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Alue VIII / Taso 1 / korkeuskäyrät

MK 1:100 / Korkeus m mpy (N60)

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Alue VIII / Taso 1 / pintaprojektio

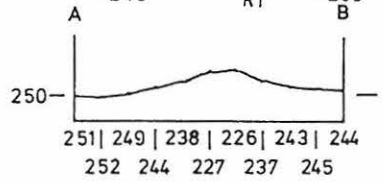
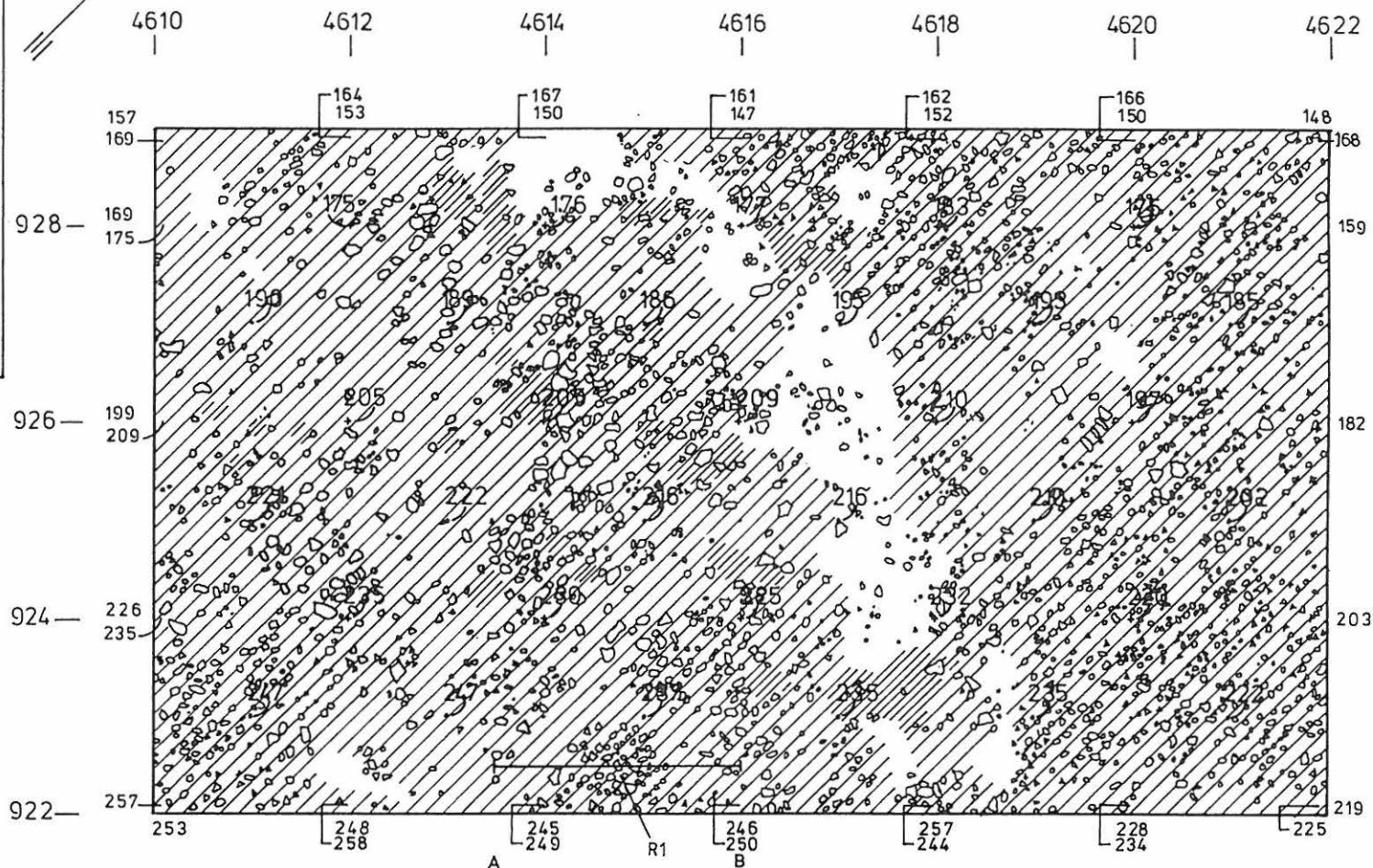
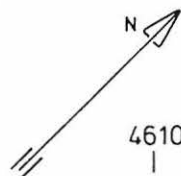
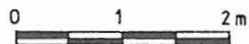
Korkeus m mpy (N60)

DRAGSFJÄRD
 ENT.HIITTINEN
 KYRKSUNDET 1993
 Alue VIII Taso 1 4:50

Kp. 3.81 m mpy

t.l. 280

PIIRT. S.MÄNTYLÄ

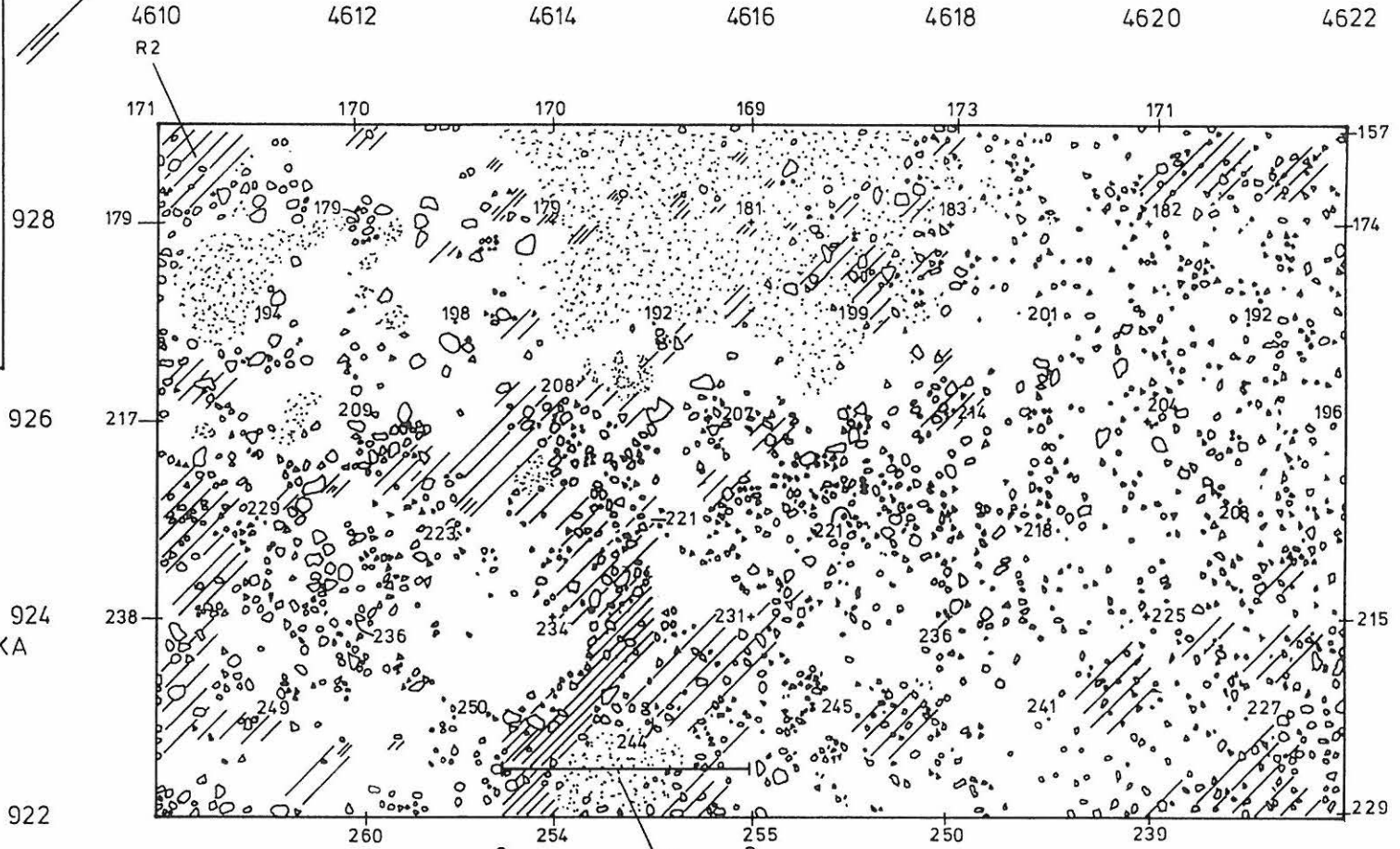
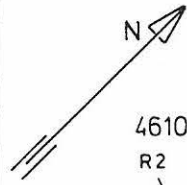
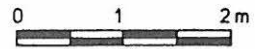

DRAGSFJÄRD
 ENT. HIITINEN
 KYRKSUNDET 1993
 Alue VIII Taso 2 1:50

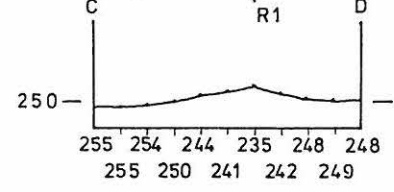
Kp. 3.81m mpy.

tl. 280

PIIRT. S. MÄNTYLÄ

- TUMMA MAA
- MUSTA MAA
- PUHDAS HIEKKA
- PUHDAS HIENOIEKKA

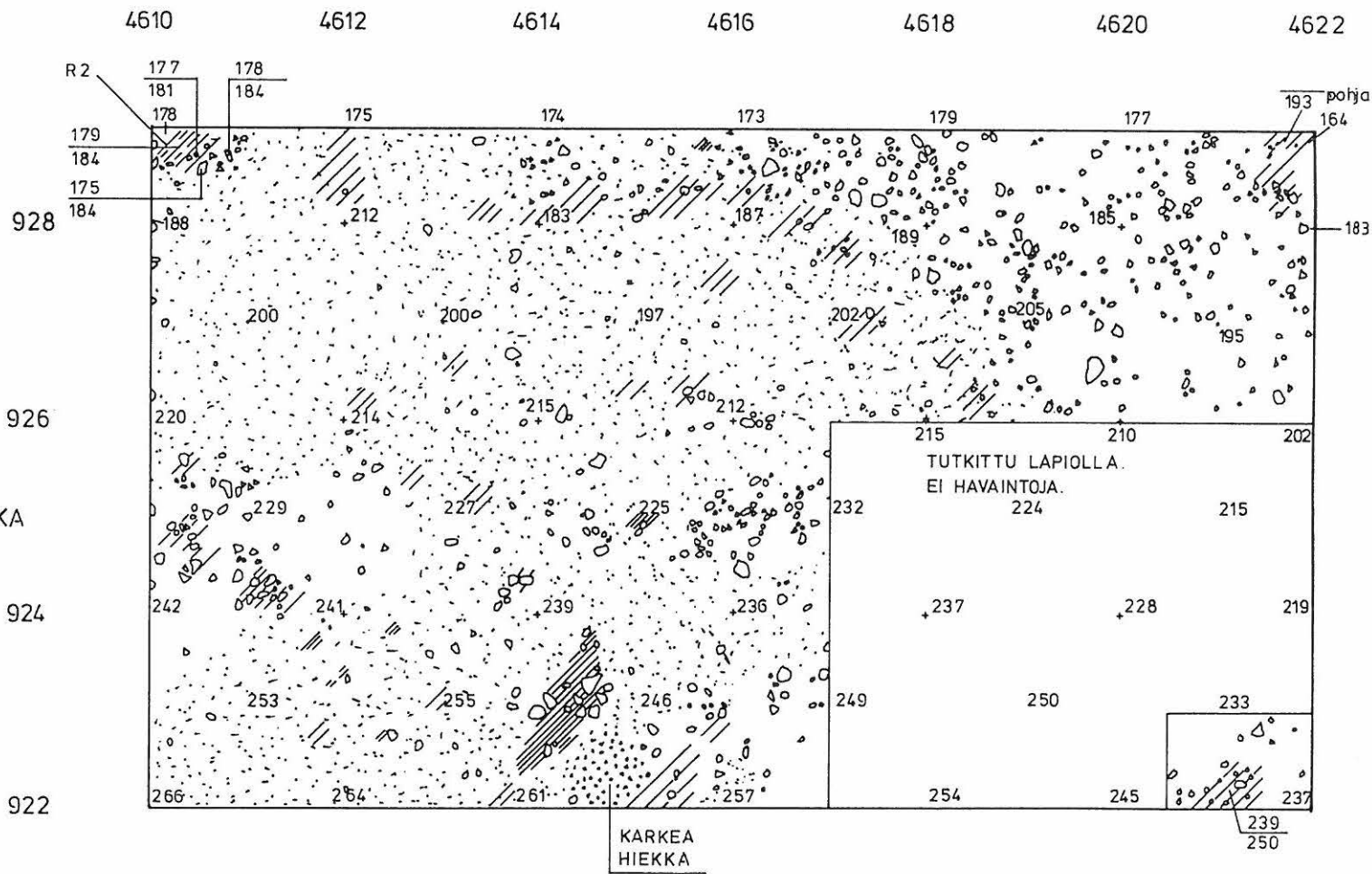
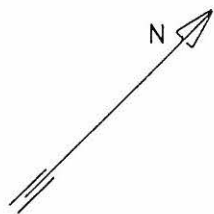
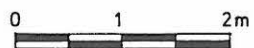

DRAGSFJÄRD
 ENT.HIITTINEN
 KYRKSUNDET 1993
 Alue VIII Taso 3 1:50

Kp. 3,81m mpy

tl.280

PIIRT.S.MÄNTYLÄ

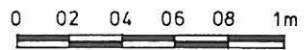

DRAGSFJÄRD
ENT. HIITTINEN
KYRKSUNDET 1993
Alue VIII
Lounaisreunan leikkaus 1:20

kp. 3.81 m mpy.

tl. 280

PIIRT. SARI MÄNTYLÄ

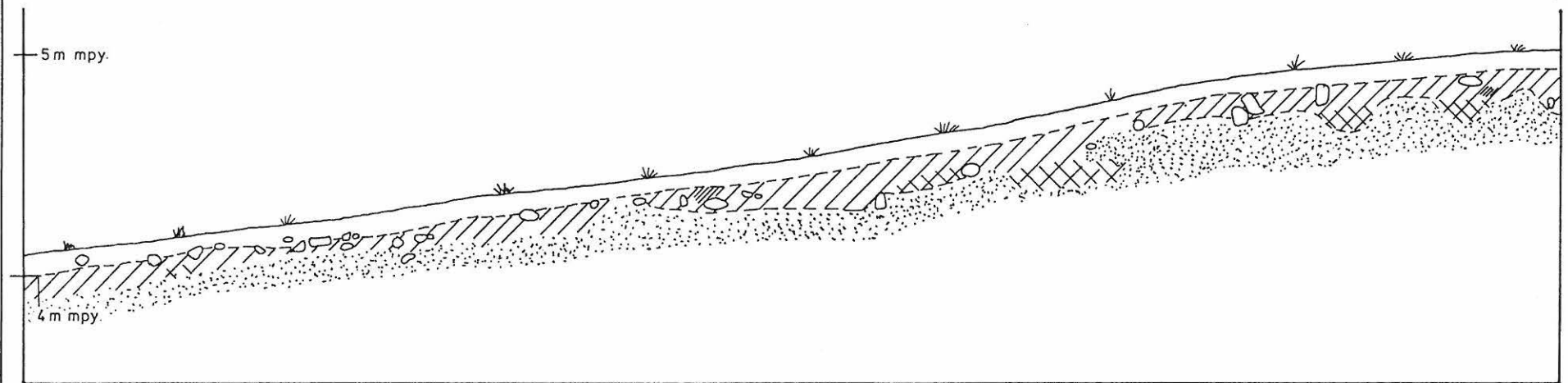
- PINTAKERROS
- TUMMA MAA
- MUSTA MAA
- HARMAA MAA
- PUHDAS HIENOHIEKKA

922/4610

929/4610

5 m mpy.

4 m mpy.

DRAGSFJÄRD
 ENT. HIITTINEN
 KYRKSUNDET 1993
 Alue VIII
 Rakenteen 1 leikkaus
 ja yksityiskohta 1:20

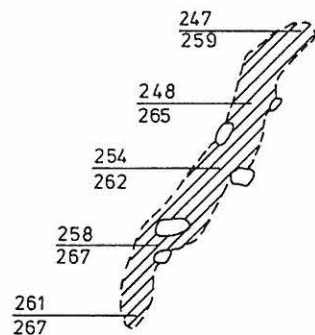
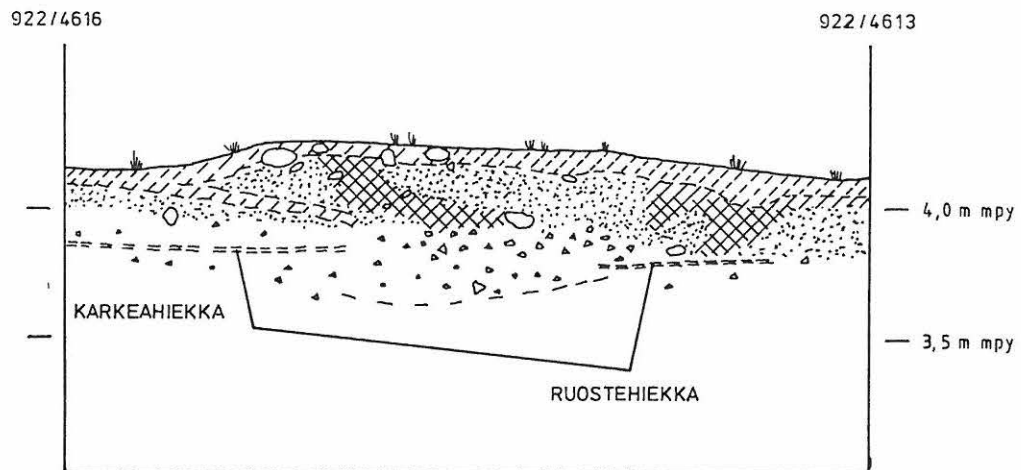
kp. 3,81m mpy.

tl. 280

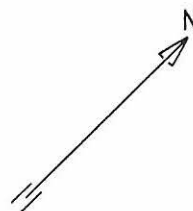
PIIRT. HENRIK ASPLUND

- PINTAKERROS
- TUMMA MAA
- HARMAA MAA
- PUHDAS HIENOIEKKA

KUOPANNE RAKENTEEN 1
 LÄNSIPUOLELLA TASOSSA 4

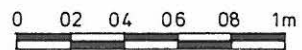
922 / 4614

DRAGSFJÄRD
ENT. HIITTINEN
KYRKSUNDET 1993
Alue VIII,
Rakenteen 2 leikkaus 1:20

kp. 3,81m mpy.

tl. 280

PIIRT. HENRIK ASPLUND

PINTAKERROS

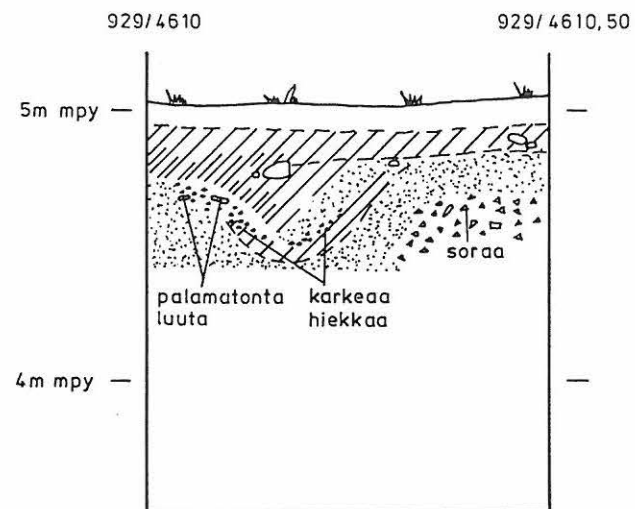
TUMMA MAA

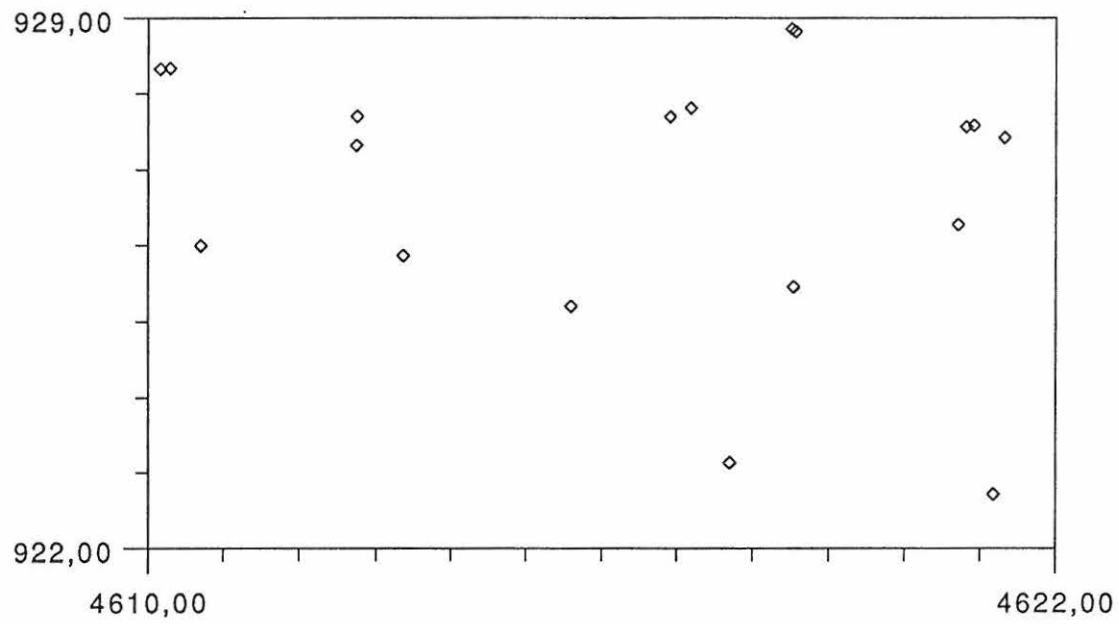

MUSTA MAA

PUHDAS HIENOIEKKA

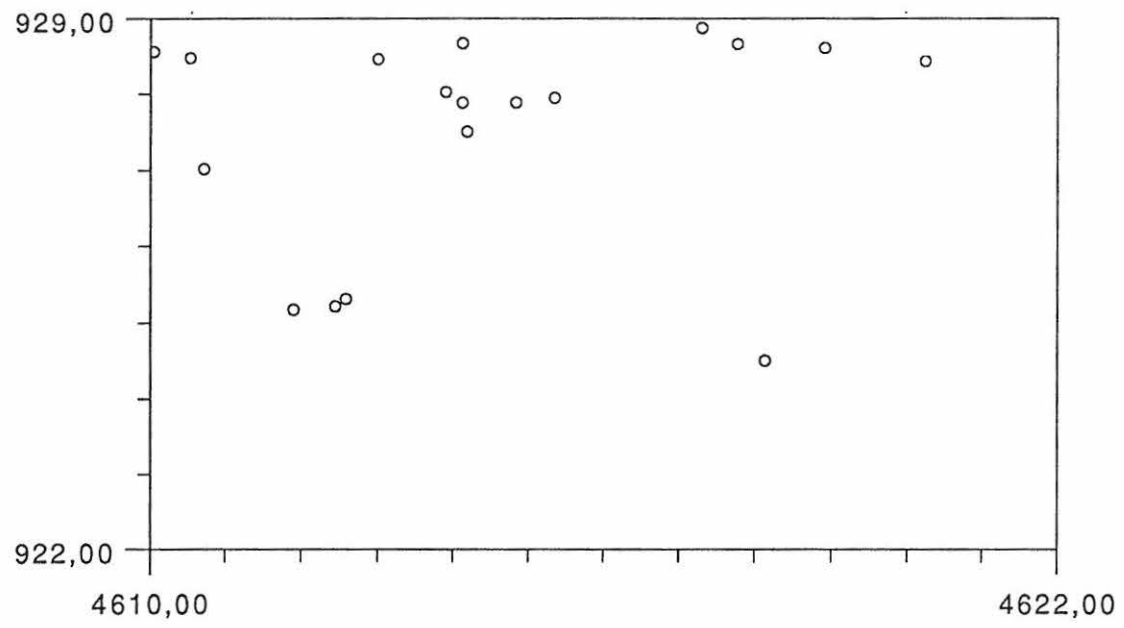

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Alue VIII / levintäkartta / rauta

MK 1:100

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Alue VIII / levintäkartta / palanut luu

MK 1:100

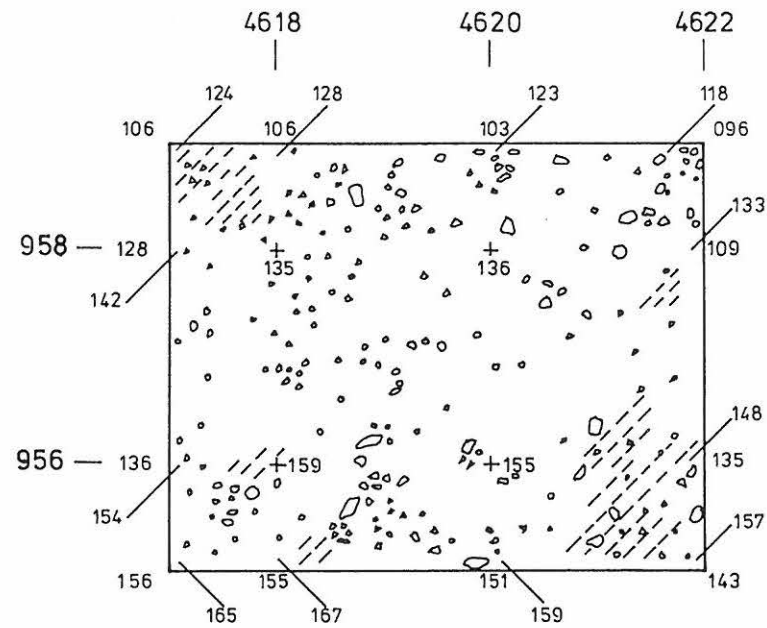
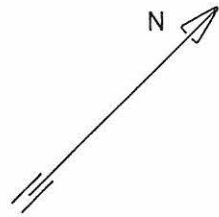
DRAGSFJÄRD
ENT.HIITTINEN
KYRKSUNDET 1993
Alue IX Taso 1 1:50

kp. 8,47m mpy

tl.080

PIIRT. H. ASPLUND

S. MÄNTYLÄ

HUMUS

PUHDAS HIEKKA

DRAGSFJÄRD
ENT. HIITTINEN
KYRKSUNDET 1993

Alue X 1:20

Kp 8.02 m mpy

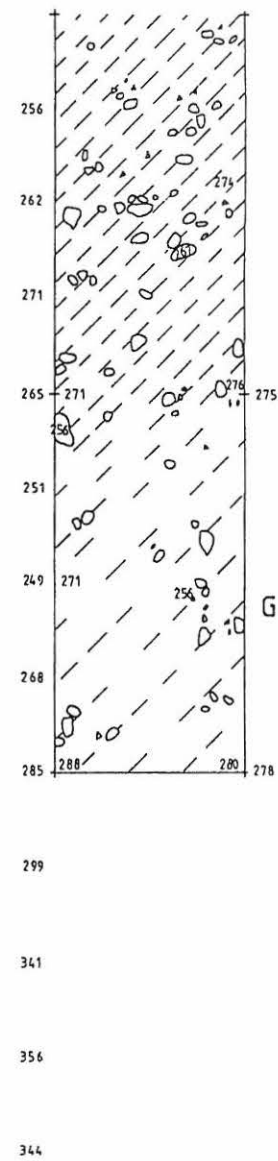
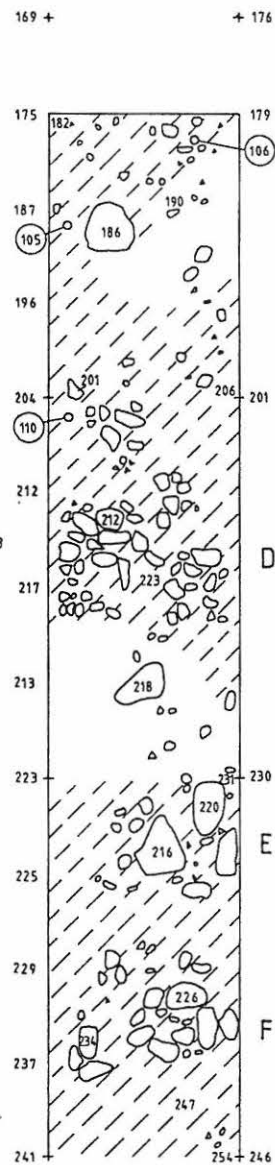
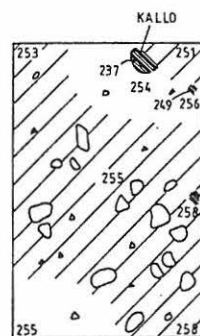
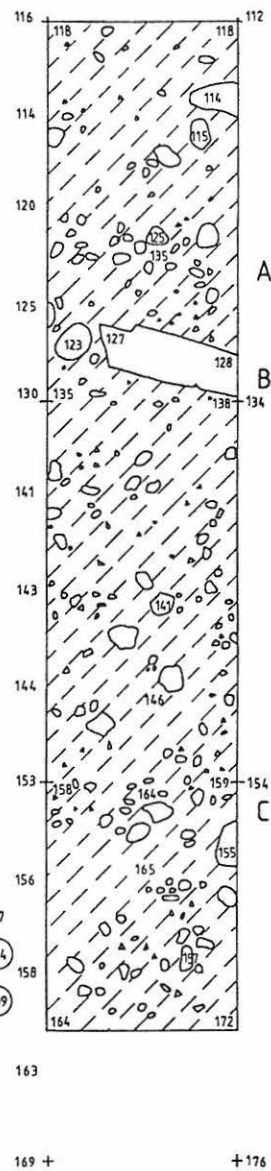
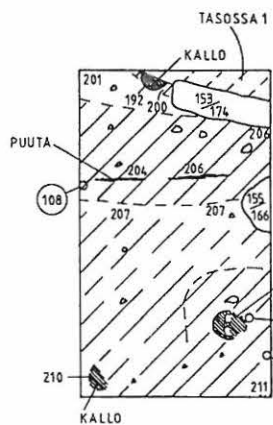
tl. 200

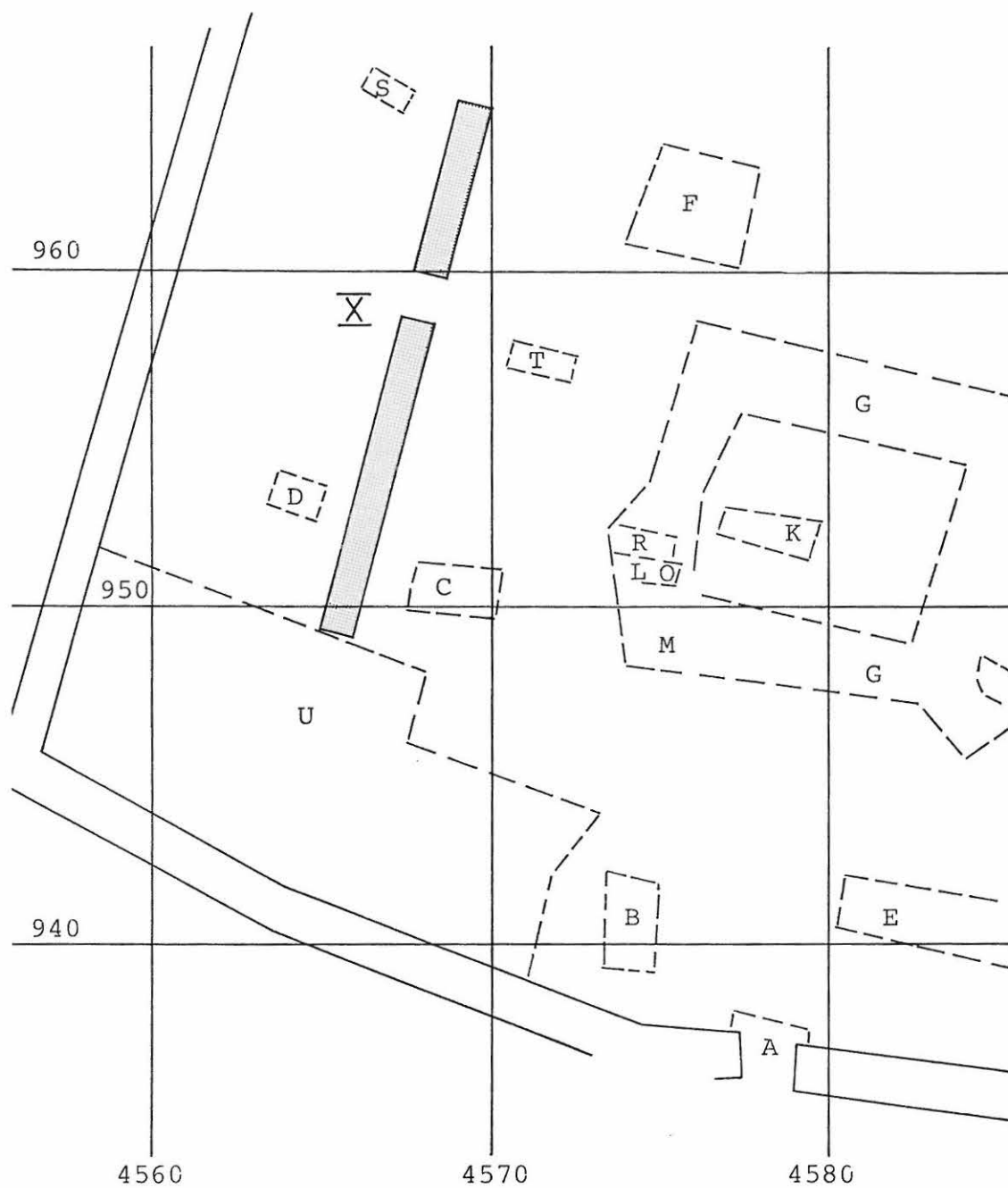
PIIRT. S. MÄNTYLÄ

T. JÄKÄRÄ

- TUMMA PINTAMAA
- TUMMA MAA
- PUHDAS HIEKKA
- LUUTA
- LÖYTÖ (KM 27813:)

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Koeajan X sijainti kappelialueella

MK 1:200

Kaivausalueet 1938-39 C.O. Nordmanin mukaan

Hiittinen (Dragsfjärd)
Kyrksundet
1993

T. Edgrenin tutkim.
1992-93

aurre
keräilymä
yks.l.

x
rahak. pää:n:ro 93 042
alanumeroita yht. 6

1993

Rahak 93042
Dragsfjärd
(ent. Hiittinen),
Kyrksundet

: 1	Ruotsi	aurtua 1533	rahap. Tukholma SM 70	kaiv.n:o löytö- suhteet	1	Hopearaha	1 kpl
	Kustaa Vaasa 1521(1523)-60		paino g	löyt. I. Penttinen metallinetsimellä heinäk. 1993 Kyrksundetin S- ran- nalta A. Liesilinnan tontin pihalta		Prospektointilöytö x 947,40 y 4576,95 z 287 z2 302	
: 2	Ruotsi	2 äyriä 1573	rahap. SM 65b	kaiv.n:o 4 löytö- suhteet	2	Hopearaha	1 kpl
	Juhana III 1568-92		paino g			Prospektointilöytö x 950,05 y 4581,15 z 262	
: 3	Ruotsi	2 äyriä 1573	rahap. SM 65b	kaiv.n:o 2 löytö- suhteet	3	Hopearaha	1 kpl
	Juhana III 1568-92		paino g			Prospektointilöytö x 950,48 y 4582,22 z 7,32	
: 4	Ruotsi	2 äyriä 1592	rahap. SM 69	kaiv.n:o 1 löytö- suhteet	4	Hopearaha	1 kpl
	Juhana III 1568-92		paino g			Prospektointilöytö x 951,00 y 4586,70 z 242	
: 5	Ruotsi	kuusinainen 1593-98	rahap. SM 25-29	kaiv.n:o 4.8.92 löytö- suhteet			
	Sigismund 1592-99	vuosiluvun kaksi viimeistä numeroa	paino g	x=908 82 y=4650 55 z=542 (p=529)			
: 6	Ruotsi	1 äyri 1609-11	rahap. SM 68-70	kaiv.n:o 3 löytö- suhteet			
	Kaarle IX 1604-11	vuosiluvun kohta epäselvä	paino g				

Näyte No.	Kerros	X	Y	Z	Maan laatu
1. (52)	2	923.70 924.00	4613.90 4614.20	238	- hienoa hiekkaa, kasvien juuria, puuta - ei hiiltä
2. (51)	2	926.00 926.30	4614.00 4614.20	205	- tummaa, hienon hiekan sekaista kulttuurimaata, kasviroskaa - hiiltä melko runsaasti
3. (50)	2	927.90 928.10	4613.90 4614.10	178	- hiekkansekaista, vähän kasviroskaa - vähän hiiltä
4. (53)	2	924.00 924.20	4615.50 4615.90	229	- karkeaa hiekkaa - hiiltä melko runsaasti
5. (54)	2	925.65 926.00	4615.60 4616.00	207	- tummaa hiekkaista kulttuurimaata - hiiltä melko runsaasti
6. (55)	2	927.60 927.90	4615.90 4616.10	185	- hiekkaista kulttuurimaata - hiiltä vähän
7. (005)	4	928.95 929.00 rakenne 2	4610.10 4610.50	185 210	- tummaa hiekkaista kulttuurimaata - hiiltä meko runsaasti
8. (2006)		rakenne C			- liikaista, karkean hiekan sekaista kulttuurimaata - hiiltä vähän
9. (20079)		rakenne D			- tummaa, hiekkaista kulttuurimaata - hiiltä melko runsaasti

Näyte No	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Koivu (<i>Betula</i> sp.)/siemen	-	-	-	-	-	-	-	2	-
- " - /suomu	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Kevätpiippo (<i>Luzula pilosa</i>)	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Kuusi (<i>Picea abies</i>)/neul.	-	-	-	2	2	-	-	4	1
Mänty (<i>Pinus sylvestris</i>)/neul.	-	-	-	-	-	-	-	6	-
Ahosuolaheinä (<i>Rumex acetosella</i>)	-	-	1	2	-	-	-	-	-
Sienet/rihmastopakhat	-	12	49	3	4	69	3	193	28
Hyönteiset	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Indet.	-	-	1	-	-	-	-	-	7
Hiiltynyt puu	-	++	+	++	++	+	++	+	++

Erillisiä näytteitä: KM 27813:96 - Indet.
KM 27813:97 - hiiltynyt juuripahka (ehkä havupuusta?)

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Ote Terttu Lempiäisen makrofossiilitutkimusraportista

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET
Henrik Asplund 1993

93713. Kyrksundet etelälounaasta. Kuvattu maantiesillalta.

93680. Yleiskuva kaivausalueesta. Alue VIII tasossa 1. Kuvattu lännestä.

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET
Henrik Asplund 1993

93668-93670. Aluetta VIII tasossa 1. Kuvattu kaakosta.

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET
Henrik Asplund 1993

93697-93700. Aluetta VIII tasossa 2. Kuvattu eteläkaakosta.

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET
Henrik Asplund 1993

93717. Yksityiskohtakuva rakenteesta 2 alueella VIII tasossa 3.

93720. Rakenteen 2 leikkaus alueen VIII luoteisseinämässä.
Kuvattu kaakosta.

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET
Henrik Asplund 1993

93663. Alue IX tasossa 1. Kuvattu kaakosta.

93686. Koeaja X kaakosta.